

ДНЕВНИКЪ

(стенографски)

на

XVII-то обикновено Народно събрание.

Първа редовна сесия.

VI заседание, петък, 24 октомврий 1914 г.

(Открито отъ подпрѣседателя г. д-ръ И. Момчиловъ, въ 3 ч. 50 м. слѣдъ пладне)

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни)
Моля г. секретаря да прочете списъка на г. г. народни-
нитѣ прѣдставители.

Секретарь М. Зелковъ: (Прочита списъка. От-
съствуватъ г. г. народнитѣ прѣдставители: Салимъ
Ахмедовъ, Цанко Бакаловъ, Александъръ Ботевъ,
Стоянъ Бопковъ, Александъръ Величковъ, Милушъ
Велчевъ, Павелъ Геннадиевъ, Петъръ Даскаловъ, Гочо
Димовъ, Василъ Димчевъ, Станчо Доневъ, Радой
Козаровъ, Никола Кръстановъ, Захари Кръстевъ,
Василъ Николовъ, Мано Облаковъ, Христо Славей-
ковъ, д-ръ Никола Стойчевъ, д-ръ Паскалъ Табур-
новъ, Дечо Теневъ, д-ръ Димитъръ Тодоровъ и Ни-
кола Шишковъ)

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни)
Отъ 245 народни прѣдставители отсъствуватъ 22.
Има нужното число народни прѣдставители, затова
обявявамъ заседанието за открито.

Бюрото на камарата е разрѣшило на видинския
народенъ прѣдставителъ г. Тома Вълчевъ 5-дневенъ
отпускъ.

Разрѣшило е 3-дневенъ отпускъ на старозагор-
ския народенъ прѣдставителъ г. Ангелъ Кундалевъ.

Също разрѣшило е 2 дена отпускъ на русенския
народенъ прѣдставителъ г. Станчо Доневъ.

Въ днешното заседание г. министъръ-прѣдседа-
тельтъ ще да отговори на питанята, отправени
му отъ г. г. народнитѣ прѣдставители, но понеже не
е дошълъ още, вѣроятно, запитъ е другадѣ, ще
остане да се отговори въ слѣдующето заседание.

Бюрото на камарата съобщава, че е постановило
отъ Министерството на вътрѣшнитѣ работи и на-
родното здраве прѣдложение за одобрение Ето по-
становление на Министерския съветъ отъ 5 февру-
арий 1914 г., протоколъ № 19, за разпрѣдѣленіе на-
селения мѣста въ новитѣ земи на избирателни
околин и секции. Ще се раздаде на народното прѣд-
ставителство и ще бѣде поставено на дневенъ редъ.

Постѣпило е също докладъ отъ Върховната
сметна палата за изпълнение бюджета за 1912 г. Той
докладъ ще бѣде раздаденъ на народното прѣд-
ставителство.

Бюрото съобщава, че, съгласно правилника, вно-
сителитѣ на законодателнитѣ прѣдложения, които
бѣха внесени въ извънредната сесия на Народното
събрание и не можаха да бѣдатъ разгледани, под-
новяватъ своитѣ прѣдложения.

Първото прѣдложение е на народния прѣдста-
вителъ г. Петъръ Палайотовъ за измѣнение на
чл. 10636, алинея първа, отъ гражданското сѣдопро-
изводство. Съгласно правилника, то ще бѣде разда-
дено отново и поставено на дневенъ редъ.

Също така се подновяватъ законодателнитѣ
прѣдложения: първо, за обезщетения прѣзъ врѣме
на война на държавни и общински служаци, ра-
ботници, запаятчи и земледѣлци, внесено отъ на-
роднитѣ прѣдставители г. г. Янко Сакъзовъ, К. Па-
стуховъ, д-ръ П. Джидровъ, Илия Януловъ, Андрий
Коновъ, Никола Харлаковъ, д-ръ Никола Сакаровъ,
Коста Лулчевъ и Константинъ Бозвелиевъ, и второ,
прѣдложение за измѣнение на чл. чл. 20, 29, 30, 31
отъ закона за пенситѣ по гражданското и военното
вѣдомства, внесено отъ народнитѣ прѣдставители
г. г. Димитъръ Драгиевъ, Илия Януловъ, Алексан-
дъръ Ботевъ, Стоянъ Костурковъ, Найдентъ Рома-
новъ, Никола Харлаковъ и д-ръ П. Джидровъ. Ще
бѣдатъ раздадени и поставени на дневенъ редъ.

Постѣпило е запитване къмъ г. министра на фи-
нанситѣ отъ кюстендилския народенъ прѣдстави-
тель г. Александъръ Механджийски, относително из-
плащане обезщетение за загубитѣ на населението
въ Кюстендилски, Софийски и Видински окръзи
вслѣдствие на войната. Ще бѣде съобщено на г. ми-
нистра на финанситѣ, за да отговори по правилника.

Т. Лукановъ: Г. прѣседателю! Азъ подадохъ
още на 15 октомврий едно питане въ свръзка съ
военното положение и начина на неговото прилагане.
Това питане е слѣдно съ питането на нашия другаръ
г. Благоевъ за положението въ страната съвсѣмъ
погрѣшно, безъ да е понекалъ нѣкой отъ насъ и да
е смѣталъ, че има връзка съ него. Миналия-нѣтъ
запитахъ г. прѣседателя и той ми каза, че въ днеш-
ното заседание ще се постави за отговоръ, обаче на
това мое питане и досега още не е отговорено. Азъ
протестирамъ за това.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Г. Лукановъ! Нѣма пужда да протестираате. Азъ съобщихъ, че г. министъръ-прѣдседателятъ бѣше се приготвилъ да отговори на отправенитѣ му питання, но по независящи отъ него причини не може да бѣде въ за-сѣданието. Затова ще бѣдете тѣй любезни да си оттеглите протеста.

Н. Харлаковъ: Г. прѣдседателю! И азъ имамъ едно питане въ свръзка съ военното положение и прилагането му. Моля по възможность по-скоро да ми се отговори.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Ще се отговори и на него.

Има думата г. Димитъръ Благоевъ.

Д. Благоевъ: Г. г. народни прѣдставители! Както знаете, имамъ едно питане, отправено до г. министъръ-прѣдседателя, за положението на България и за политиката на правителството. Миналия пътъ, когато той трѣбваше да отговори на туй питане, помолни да се отложи отговорътъ за нѣколко дена. Днесъ вече е четвъртиятъ день и би трѣбвало да се даде нѣкакъвъ отговоръ. Тогава г. министърътъ обѣща да даде едно изложение. Обаче ние виждаме да става друго. Въместо г. министъръ-прѣдседателятъ да излизе прѣдъ Народното събрание, прѣдъ парламента, да изкаже въобще, какво е положението и каква е политиката на правителството, което бѣше и цѣльта на нашето питане, ние виждаме, че той се съвѣщава съ шефове, тѣмъ съобщава нѣкакви свѣдѣния, а на прѣдставителството не смѣта за нужно да даде никакво изложение. Това не е парламентарно, не е съгласно съ парламентарнитѣ правила. И ето защо, като протестирамъ отъ името на нашата група, азъ моля г. прѣдседателя да обърне внимание на г. министъръ-прѣдседателя, че врѣме е вече да даде нѣкакво изложение прѣдъ прѣдставителството, и съ това да отговори на питането, което ние прѣдставихме.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Г. Благоевъ! Както помните, г. министъръ-прѣдседателятъ каза, че ще Ви отговори слѣдъ нѣколко дена, разбира се, малко повече отъ три дена.

Ю. Юрдановъ: Най-много три дена.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Сжко и съвѣщанието на г. министъръ-прѣдседателя съ шефове на опозицията не съставлява нищо антипарламентарно и антиконституционно.

Г. Луковъ: Щомъ той дава обяснения на шефове, защо да не даде и на Народното събрание?

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Желанието на г. Благоева ще прѣдамъ на г. министъръ-прѣдседателя, но мисля, че не му е мѣстото за протестъ.

Пристъпваме къмъ дневния редъ: първо четене на законопроекта за допълнителенъ извънреденъ свърхсмѣтенъ кредитъ отъ 33.722.000 л. за военни нужди.

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретаръ М. Зелковъ: (Чете)

„М о т и в и“

къмъ законопроекта за допълнителенъ извънреденъ свърхсмѣтенъ кредитъ отъ 33.722.000 л. за военни нужди.

„Г. г. народни прѣдставители!“

„Гласуваниятъ прѣзъ врѣме на войната извънреденъ свърхсмѣтенъ кредитъ отъ 300.000.000 л. за

нуждитѣ на армията е окончателно изчерпанъ съ изплатенитѣ извършени разходи и съ поститѣ ангажменти. Има, обаче, извършени доставки все прѣзъ врѣме на войната, които и досега не сж изплатени, нѣмане кредитъ; митнитѣ и други права на тия доставки сжко не сж уредени; заплатитѣ и другитѣ парични възнаграждения на много офицери и войници тоже не сж изплатени, а има такива, които пъкъ не сж рекламирани. За изплащането на всички тия ангажменти и за оформяването на отпуснатитѣ срѣщу разписки суми, потрѣбенъ е единъ кредитъ отъ 33.722.000 л. Съ тоя кредитъ ще могатъ да се разчислятъ окончателно смѣтитѣ отъ войната.

„Прѣдъ видъ на това имамъ честъ да ви прѣдстави, г. г. народни прѣдставители, настоящия законопроектъ за разглеждане и гласуване.

„София, октомврий 1914 г.

„Министъръ на финанситѣ: Д. Тончевъ.

„Законопроектъ

за допълнителенъ извънреденъ свърхсмѣтенъ кредитъ отъ 33.722.000 л. за военни нужди.

„Чл. 1. Разрѣшава се на министра на войната допълнителенъ извънреденъ свърхсмѣтенъ кредитъ на сума 33.722.000 л. за военни нужди на армията, изброени въ закона за извънреденъ свърхсмѣтенъ кредитъ отъ 50.000.000 л. за военни нужди, утвърденъ съ указъ № 82 отъ 27 септемврий 1912 г., а именно:

„1. За различни доставки отъ Русия на сума около	17.250.000 л.
„2. За заплатата на офицеритѣ и долнитѣ чинове около	5.628.000 „
„3. За разни доставки неизплатени досега около	3.473.000 „
„4. За митни и други права на Софийската, Русенската, Бургаската и други митници около	3.514.000 „
„5. На канцеларията на българскитѣ ордени за доставенитѣ прѣзъ врѣме на войната ордени	150.000 „
„6. За други извършени разходи, изплащанията на които ще бѣдатъ поискани, около	2.707.000 „
„7. Взеи, съгласно постановлението на Министерския съвѣтъ: отъ 18 юлий 1913 г. 250.000 л.; отъ 10 августъ 1913 г. 750.000 л. и прѣдадени на министра на външнитѣ работи, за държавни нужди	1.000.000 л.
Всичко	33.722.000 л.

„Чл. 2. Произвеждането и оправдаването на разходитѣ по този свърхсмѣтенъ кредитъ да става съгласно съ закона за отчетността по бюджета и съ закона за извънреденъ свърхсмѣтенъ кредитъ отъ 50.000.000 л. за военни нужди, утвърденъ съ указъ № 82 отъ 27 септемврий 1912 г., измѣненъ и допълненъ съ закона отъ 29 мартъ 1913 г.

„Чл. 3. Разходитѣ по този свърхсмѣтенъ кредитъ да се покрятъ отъ произведението на заемъ.“

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Думата има г. Андрей Ляпчевъ.

А. Ляпчевъ: Дополнителниятъ кредитъ отъ 33.722.000 л., който ни се иска съ този проектъ, се отнася къмъ разходитѣ за войната. Въ мотивитѣ ни се разказва, че вотиранитѣ на шестъ пъти по 50.000.000 л. свърхсмѣтни кредити, всичко 300.000.000 л., не сж достигнали, за да се покрятъ тия разходи. Струва ми се, че г. министърътъ на финанситѣ трѣбваше да ни посочи за какво сж отишли тѣзи 300.000.000 л., защото, по моитѣ свѣдѣния, отъ тѣхъ има извършени разходи не за туй, за което тѣ сж

вотирали, на една сума, ако се не лъжа, отъ 9 милиона лева, съ които сж посрещнати разходи извън нуждата и извън прѣдначението на тѣзи кредити. А именно, докато кредититѣ отъ 300.000.000 л. е трѣбвало да отидатъ за разходи по войната, тия 9 милиона лева, за които азъ говоря, сж разходи станали слѣдъ демобилизацията за Военното министерство. Тази е едната нередовностъ.

Второ. Още по дебатитѣ за бюджета на 1914 г. азъ повдигнахъ единъ въпросъ досежно смѣтката за войната, и придържайки се о нашия редъ, заявихъ още тогава, че ще трѣбва къмъ всѣки бюджетъ да се отнесатъ разходите, станали прѣзъ неговото упражненіе, макаръ да сж и извънредни разходи, каквито сж разходите за войната, защото по този начинъ ще има спазване на реда, а отъ спазването на реда ще има спазване и на много други нѣща. Това не виждамъ. Смѣтката за войната се отдѣлва. Отдѣлването на смѣтки има, ако не друго, слѣдната очевищуа нередовностъ. Въ изложението за положението на държавното съкровище на 30-юний отъ тази 1914 г. е дадена равномѣтка, досежно прѣдстоящото сключване на бюджета за 1913 г. И тамъ, напр., срѣщаме слѣдното нѣщо — че по Министерството на войната за 1913 г. сж изразходвани всичко на всичко 6.602.630-72 л. Възможно ли е това? Че това е смѣшно да се говори. Защо? Защото Военното министерство, като казало, че всичкитѣ му части сж по войната и произвежда военни разходи прѣзъ врѣме на войната, си ги смѣта, че ставатъ прѣзъ врѣме на войната, и върватъ въ смѣтката на войната; и понеже не прибавяме смѣтката на войната, както му е редътъ, къмъ бюджета, излиза този курioзъ, че за 1913 г. имаме единъ разходъ отъ 6 милиона лева по Министерството на войната, а въ резултатъ се получава още по-голямъ курioзъ, че ние приключваме 1913 г. съ единъ излишѣкъ отъ 26 и толкова милиона лева, което е съвършено невѣрно, което внася неяснотъ. А тази неяснотъ най-много трѣбва да избѣгва г. министърътъ на финанситѣ, защото той знае много добръ какво тя коштува на държавата. Ето защо, азъ смѣтамъ, че воденото отдѣлно смѣтка за войната е погрѣшно, че всичкитѣ разходи за войната станали прѣзъ 1912 г. трѣбва да влѣзатъ въ бюджета за 1912 г., станалитѣ разходи за войната прѣзъ 1913 г. трѣбва да влѣзатъ въ бюджетното упражненіе на 1913 г., па и ония, които биха се продължили да станатъ въ 1914 г., ако би имало такива, като послѣдствие отъ тия ангажменти, непрѣмѣнно ще трѣбва да влѣзатъ въ бюджета за 1914 г. Колкото се отнася до изучаването на разходитѣ по войната, то е отдѣленъ въпросъ, и който иска ще го намѣри, като потърси всичкитѣ тѣзи суми, па и по административенъ редъ надлежнитѣ управления ще бждатъ въ положение, когато имъ дотрѣбва, да дадатъ едно освѣтление по всички разходи, прѣдизвикани отъ войната. Обаче, що се отнася до смѣткитѣ въ бюджета, тѣ трѣбва да бждатъ вписани тѣй, както имъ е редътъ, а не тѣй, както сега се смѣта. И ако тѣ бждатъ вписани тѣй, както имъ е редътъ, азъ съмъ дълбоко убѣденъ, че тогазъ въ този свѣрхемѣтеиъ кредитъ отъ 300.000.000 л. нѣмаше да влѣзатъ 9 милиона лева разходи за войската слѣдъ демобилизацията, което е съвършено нередовно и неправилно. Толкозъ досежно начина, по който се иска да се води тази смѣтка, отдѣлно за разходитѣ по войната.

Колкото за кредититѣ, които ни се искатъ тукъ, тѣ сж отъ такова естество, че ние не можемъ, освѣнъ да ги вотираме — ония, разбира се, които сж станали за нуждитѣ на самата война. Но има тукъ разходи, които не сж станали за нуждитѣ на войната. Така, напр., по п. 7 имаме разходи „взети съгласно постановлението на Министерския съветъ отъ 18 юний 1913 г. 250.000 л.; отъ 10 августъ 1913 г. 750.000 л. и прѣдадени на министъра на външнитѣ работи за държавни нужди“. Азъ се питамъ: тукъ

ли е мѣстото на този кредитъ? Този кредитъ, тѣй както ни се прѣдлага, ни повече — ни по-малко, е отъ ония, които се отпускатъ безотчетно да ги изразходва министърътъ. Тѣзи държавни нужди намъ, отъ опозицията, не сж извѣстни, освѣнъ по единъ документъ, който ще бжде паметникъ на българската глупостъ. Той е слѣдниятъ. Имахъ униженіето като българинъ да чета въ в. „Matin“ на уводно мѣсто една статия: „Декларацията на българския министъръ на външнитѣ работи ни прави слѣднитѣ декларации“, двѣ точки, кавички, разпраща се, подписъ: г. Никола Геннадиевъ, министъръ на външнитѣ работи на царство България, и отгорѣ една фотографии на г. д-ръ Никола Геннадиевъ. Азъ се питамъ, този документъ не само въ какво е помогналъ, какъвъ позоръ съставлява за България?

Министъръ Н. Апостолювъ: Хайде-де! Възгечъ холапъ! Много жаръ за нищо.

А. Ляпчевъ: Да, защото има ли случай, дѣто повече да ви изложатъ прѣдъ свѣта, освѣнъ когато ви казватъ на уводно мѣсто: г. Геннадиевъ е дошълъ да си плати едно обявление на уводно мѣсто; и човѣкътъ приказва слѣдното. Ако щете, вижте му образа, ликътъ му стоп тамъ. Съ този документъ бждиятъ историкъ ще илюстрира цѣлата политика на правителството, откогато е дошло на властъ до днесъ. Той за мене е много съдържателенъ. Тази е държавната нужда, за която този милионъ е изразходванъ. Остава на г. г. министритѣ да ни освѣтятъ, ако има нѣщо друго.

Н. Досевъ: Вие дайте освѣтление за дѣлата си въ Цариградъ.

А. Ляпчевъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ зная, че колкитѣ се посочатъ истини, които бодатъ, отъ тѣзи, които нѣматъ абсолютно никакво право да упрекуватъ другитѣ, се създаватъ всевъзможни измислици.

Д. Њорчевъ: Какво излѣзе сега? Не можете да се изразите, не можете една мисль да изкажете!

А. Ляпчевъ: Прѣдставите си, какво туне още иматъ нѣкои да говорятъ за цариградскитѣ работи въ 1908—1909 г.

Нѣкой отъ дѣсницата: За милионитѣ кажете.

А. Ляпчевъ: Милионъ, два, десетъ, дванаестъ — азъ едно зная: че азъ откунихъ това, което България е добила, но азъ никога не съмъ продавалъ интереситѣ на България.

Н. Досевъ: Така се забогатява изеднижъ.

А. Ляпчевъ: Азъ зная много добръ, че господата (Сочи дѣсницата) цѣли години ревѣха: „250 хиляди лева съ многоточия“.

Н. Досевъ: Именно.

А. Ляпчевъ: По поводъ на тѣзи 250 хиляди лева съ многоточия, азъ бихъ попиталъ, да-ли почитаемитѣ министри сж въ положение да дадатъ такова освѣтление за този милионъ, каквото още на самото врѣме, когато се поискаха тѣзи 250 хиляди лева, се даде на видни хора отъ опозицията. Азъ бихъ желалъ да зная това и тѣхенъ дългъ е днесъ открито да обяснятъ, кои сж тѣзи други държавни нужди, освѣнъ посоченитѣ отъ мене, за изразходването на този милионъ.

Нѣкой отъ дѣсницата: Много добръ ги знаете, но само приказвате.

А. Ляпчевъ: Въ заключение ще се надѣвамъ, че г. министърътъ на финансите ще обясни подробно: първо, вотиранитѣ на шестъ лѣти свѣрхсметни кредити по 50.000.000 л. дѣ и за какво сѣ отишли; второ, че ония разходи, които неправилно сѣ прѣведени въ тѣзи кредити, ще бѣдатъ изкарани отъ тамъ; трето, ще даде подробни обяснения, кои сѣ тѣзи държавни пужди, за които е отишълъ този милионъ лева; и четвърто, той ще трѣбва да се съгласи, какво този кредитъ, както и по-прѣдидишнитѣ отъ тази категория, трѣбва да подпаднатъ въ ония бюджетни упражненія, прѣзъ които сѣ изразходвали.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. Марко Турлаковъ.

М. Турлаковъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Прѣдставенъ ни е единъ законопроектъ за допълнителенъ извънреденъ свѣрхсметенъ кредитъ отъ 33.722.000 л. по бюджетитѣ на държавата отъ 1912 и 1913 г. Когато разгърнемъ този законопроектъ, ние четемъ въ п. 1 на чл. 1: (Чете) „За различни доставки отъ Русия на около 17.250.000 л.“

Г. г. народни прѣдставители! Ако споменавамъ тукъ тая точка отъ чл. 1 на законопроекта, нѣмамъ за цѣлъ да хвърлямъ тукъ или тамъ упреци, че сѣ направени нѣкакви сѣ доставки отъ тукъ или отъ тамъ. Съвсѣмъ друга е моята цѣлъ, когато споменавамъ тая точка. Когато дойдѣ редъ да се правятъ доставки за държавнитѣ нужди, за нуждитѣ на армията, когато дойдѣ редъ на 17 септември да се обяви мобилизацията и се указваше вече, че ще се явятъ належачи разходи, вамъ е извѣстно, че тогавашното правителство свика на извънредна сесия XV-то обикновено Народно събрание, и туй Народно събрание гласува на правителството единъ извънреденъ свѣрхсметенъ кредитъ отъ 50.000.000 л. Защо стана това? Това стана, за да се изпълнятъ наредбитѣ на българската светиня, на българската конституция, и за да се оправдаятъ разпоредбитѣ на закона за отчетността по бюджета. Защото, споредъ конституцията, не може да се направи нито единъ разходъ, който не е прѣдвиденъ въ бюджета на държавата. Правителството не може да ангажира държавата въ разходи за повече отъ единъ милионъ лева, ако тѣ не сѣ прѣдвидени въ редовния бюджетъ на държавата. Ето защо, прѣзъ м. септември тогавашното правителство бѣ принудено да свика на извънредна сесия Народното събрание, за да гласува свѣрхсметенъ кредитъ за нуждитѣ, които ще се окажатъ по поводъ на войната. Азъ споменахъ тукъ въ първитѣ думи на моята рѣчь, че въ свѣрхсметни кредитѣ, който тукъ ни се иска, въ перата, които фигуриратъ за посрѣщане на разходите, фигурира едно перо отъ 17.250.000 л. Г. г. народни прѣдставители! Споменавамъ това, за да ви кажа, че не е редовно да се иска изпълнението на тая сума по липсващия кредитъ. Кредититѣ по тая сума сѣ гласувани много по-рано. Дневницитѣ на XV-то обикновено Народно събрание ни сочатъ, че българското Народно събрание шестъ лѣти, ако не се лъжа, е гласувало свѣрхсметни кредити по 50.000.000 л. или досега сѣ гласували 300.000.000 л. за посрѣщане разходитѣ на войната. Имахъ честта, по ваша делегация, по ваше пълномощие, да участвувамъ въ анкетната комисия, която изслѣдва дѣлата на бившия режимъ. Имахъ възможностъ да видя, че тая сума, за която се отнася тукъ кредитътъ, е ангажирана за прѣзъ мѣсечитѣ декември и януари 1912 г. И когато се запитвамъ азъ, защо тая сума днесъ фигурира въ туй перо, азъ не мога да си намѣря другъ отговоръ, освѣнъ този, че тая сума е влизала въ

тѣзи кредити, които сѣ били отпуснати на правителството, обаче нашето Министерство на войната се е ухитрило и е ангажирали тѣзи разрѣшени кредити за държавни пужди, за които още не е имало разрѣшени кредити, а е оставило тая сума да ни я иска слѣдъ двѣ години вече, както виждате. Ето защо, азъ намѣрихъ за необходимо да ви спомена това и да осѣди въ всичкото си сърце тая практика на българскитѣ правителства и на българскитѣ финансови министри.

Г. г. народни прѣдставители! Чл. 125 отъ нашата конституция е изриченъ и ясенъ. Ако прѣзъ време на финансовото упражненіе на бюджета на държавата се окажатъ пужди, за които не е прѣдвиденъ разходъ, чл. 125 казва: (Чете) „Царьтъ, по прѣдставление на Министерския съвѣтъ, може да разрѣши заемъ до 3.000.000 л. съ условие, че той ще се одобри отъ най-близкото Народно събрание“. А чл. 126 за извънреднитѣ кредити казва: (Чете) „За статии, за които не е билъ отреденъ кредитъ, царьтъ може, по реда и въ показанитѣ въ прѣдидущия 125 членъ случаи, да разрѣши разноси отъ паритѣ на хазната, но тия всички разноси не бива да надминаватъ 1.000.000 л.“ Вие виждате, че тѣзи суми сѣ харчени не по правилата на закона за отчетността по бюджета и не съгласно конституцията. Независимо отъ туй, както ви казахъ, за по голѣмата частъ отъ тия суми, които се искатъ сега, е имало специаленъ кредитъ, обаче Военното министерство, което е разполагало съ тия кредити, вмѣсто да ги похарчи за пуждитѣ, които сѣ го заставили да понеска, прѣзъ финансовия министъръ този кредитъ, с харчило тѣзи пари за други пужди, а пъкъ е оставило откритъ този дългъ на държавата къмъ друга една държава.

Това искахъ накратко да спомена тукъ прѣдъ васъ, защото, прѣдъ да се почнатъ разискванията по този свѣрхсметенъ кредитъ, споредъ моето схващане, доколкото разбирамъ отъ тѣзи работи, необходимо бѣше г. военниятъ министъръ да излѣзе да ни даде едно точно указание, защо, по какви причини тѣзи и тѣзи разходи сѣ останали досега неизплатени и дали не е имало, както ви казахъ, по-рано разрѣшени кредити. Вмѣсто да се направи това и вмѣсто да се прѣдстави работата така, както би слѣдвало — да се поиска разрѣшение отъ Народното събрание — вие виждате, че тукъ перата, за които е имало по-рано разрѣшени кредити, сѣ изоставени, а пъкъ, отъ друга страна, сѣ втикнати разходи, които не сѣ слѣдствали на войната. Вамъ е извѣстно, че на 28 и 29 юний се подписа букурешкиятъ договоръ и отъ тая дата насетѣ сѣ прокламира, че българската армия е въ демобилизация. Разходитѣ, слѣдователно, които сѣ посочени, както по п. 7, тѣй и по нѣкои други пунктове по-горѣ, сѣ разходи, които произлизатъ отъ нормално време, а не отъ военно време, и не биваше г. министърътъ на финансите да ни прѣдстави единъ такъвъ законопроектъ, въ който включва и разходи за войната, и разходи направени прѣзъ нормално време. Нѣма да се впускамъ повече по този въпросъ, и по опова, което забѣлѣжа г. Ляпчевъ. Ще кажа само, че, по моето схващане, по някой начинъ не заслужава нашия вотъ на одобрение разходътъ по п. 7 отъ прѣдставения законопроектъ, затуй, защото подобни разходи могатъ да се произвеждатъ и биха били оправдателни, доколкото позволява тая военната етика прѣзъ време на войната, ако бѣха извършени прѣзъ време на войната. По-нататъкъ, слѣдъ подписването на договоритѣ за миръ, разходването на тая сума е чистото и просто единъ паръ хвърленъ на вѣтъра.

Нѣма да се впускамъ да говоря повече по този законопроектъ. Изхождайки отъ тия съображения, които изтъгнахъ тукъ, азъ, за себе си, и групата, къмъ която принадлежа, не можемъ да одобрямъ този редъ — финансовото наше стопанство да се ангажира въ разходи, които да се искатъ отсѣга —

не можем да одобрим да се продължава практиката на свършените факти: слѣд като се извърши разходът, тогава да се иска кредитът. За тия работи има текстове въ конституцията, има и законъ за отчетността по бюджета. Тия работи трѣбва да ставатъ точно споредъ конституцията и споредъ законѣта. Вие виждате, че и сега продължаваме из същия път. По-нататък аз съм увѣренъ, че ще ни се прѣдстави пакъ допълнителенъ свѣрхсметенъ кредитъ, за който още пролѣтесъ ние сме направили своитѣ бѣлѣжки, именно, че не бива тъй да се бюджетира, не бива тъй да се упражнява държавниятъ бюджетъ, ако ние искаме да туримъ редъ въ държавното стопанство.

По тия съображения ние не можем да гласуваме за законопроекта. Не че не искаме да се поставимъ въ положението на държавата, когато нѣждитѣ прѣзъ ония врѣмена сѣ били наложителни, обаче за това има редъ, има текстове въ конституцията, които наврѣме би трѣбвало напълно да се приложатъ и по отношение на тия разходи. По тия съображения, казвамъ, ние не можем да гласуваме за законопроекта.

(Прѣседателското мѣсто заема подпрѣседателъ г. д-ръ Сава Иванчовъ).

Прѣседателствуващъ д-ръ С. Иванчовъ: Има думата г. д-ръ Никола Сакаровъ.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Г-да! Искамъ да се спра на три пункта отъ законопроекта: относително детайлитѣ въ кредита, относително източника, съ който г. финансовиятъ министъръ мисли да покрие разходитѣ, и относително цѣльта, която законопроектъ прѣслѣдва.

Г. министърътъ на финанситѣ заявява, че съ този кредитъ ще се ликвидиратъ дълговетѣ, разходитѣ по войната. Вие помнете, че миналата сесия привършихме, слѣд като този кредитъ бѣше вече внесенъ въ нея. Подиръ него послѣдваха други два отъ 200.000.000 л. — 150.000.000 и 50.000.000 л. — и г. министърътъ на финанситѣ на едно мое питане тогава заяви, че дѣйствително тая сума отъ 33 милиона лева не е включена въ искания тогава и гласуванъ по-късно кредитъ. И наистина, той днесъ ни поднася този кредитъ. Азъ мисля, че както сѣ избросни тукъ тия 300.000.000 л. за ликвидация на военнитѣ разходи и онѣзи нужди, които г. министърътъ на финанситѣ ни описа при гласуването на 150-милионния кредитъ, излиза, че има тѣсна връзка между разхода отъ 300.000.000 л. и сумитѣ, които сѣ гласувани по-късно отъ 150.000.000 л. И понеже този свѣрхсметенъ кредитъ ги прѣдшества, слѣдва, че съ тая сума не могатъ да се ликвидиратъ разходитѣ по войната, а, напротивъ, тѣ сѣ прѣминали за ликвидация въ гласуванитѣ вече кредити и, вѣроятно, ще продължаватъ да се ликвидиратъ въ нови кредити, на които, може-би, ще бждемъ свидѣтели въ тази сесия.

Но, тъй както е съставенъ този кредитъ, трѣбва да питаме г. финансовия министъръ: сумата по п. 1 — за различни доставки отъ Русия — въ размѣръ около 17.250.000 л. има ли общо съ сумата 27 милиона лева или 10 милиона рубли, която е прѣдвидена за погасяване, отъ аванси, за които вчера стана дума отъ г. финансовия министъръ? Изглежда, че нѣма. Когато пъкъ се мотивираше тамъ нуждата отъ тия 27 милиона лева, които сѣ взети като заемъ отъ Руско-азиатската банка — така трѣбва да сѣдмимъ отъ текста на договора — говорѣше се, че и тия суми не сѣ постѣпили въ България, а сѣ употребени за ликвидация на извѣстни доставки тамъ, нужни за армията. Г. министърътъ ми кимва съ глава — иска да каже, че тази сума нѣма общо съ онази. Азъ приемамъ, че тия двѣ суми нѣматъ нищо общо,

вслѣдствие на което ще трѣбва да има съответенъ източникъ за този разходъ, независимо отъ първия разходъ на държавата. Второто перо отъ 5.628.000 л. се отнася до неизплатенитѣ заплати на офицеритѣ и долнитѣ чинове прѣзъ врѣме на войната. Желая да знамъ, какъ е могла да остане тази сума за ликвидирание, когато слѣдъ войната до 1 декемврий 1913 г. — г. министърътъ на финанситѣ знае това — по редовния бюджетъ на държавата, вмѣсто по 300-милионния кредитъ, продължаваха да харчатъ за ликвидация тоже на разходи редовни и извънредни по войната? Какъ е могла тази сума отъ 5.628.000 л. да остане тогава неоформена? Въ п. 3 се прѣдвждатъ 3.763.000 л. за разни доставки, неизплатени досега. Г-да! Законътъ за отчетността по бюджета — г. министърътъ на финанситѣ знае това — не допуша въ свѣрхсметенъ кредитъ да се постави такова общо перо за разни доставки. Тукъ се гласува сега и начинътъ на тѣхното покриване, гласуватъ се и сумитѣ, които ще служатъ за покриване на разходитѣ. Трѣбва Народното събрание да знае, кои сѣ тия разни доставки, трѣбва да се изброятъ — изброяватъ се брутно, както въобще се изброяватъ доставкитѣ по военното вѣдомство — за да бжде кредитътъ пълненъ и да знаемъ ние какво гласуваме. Колкото се отнася до перото по п. 4, то се отнася до изплащане на мита и други разноси на самата наша държава за внесени прѣдмети за нуждитѣ на армията. Има, обаче, единъ пунктъ пети, г-да, отъ 150.000 л., който се касае за доставка на ордени. Въ редовния бюджетъ на държавата има перо за ордени. Но, може-би, ще каже г. министърътъ на финанситѣ, че тогава, по случай на войната, когато се упражняваха два бюджета единъ слѣдъ други, плюсъ извънреднитѣ свѣрхсметни кредити, сѣ били потрѣбни твърди-много ордени — тогава аслж бѣше и врѣмето за такива цѣли — и затова паритѣ не сѣ стигнали. Но, г-да, ние гласувахме допълнителенъ кредитъ къмъ бюджета на 1912 и 1913 г., и понеже се касае за най-редовни разходи, трѣбвало би да се прѣдвиди тази сума тамъ. Едно. И второ, трѣбва да се знае, какъ сѣ произведени тѣзи разходи отъ 150.000 л. за ордени: да-ли съгласно закона за отчетността по бюджета, или съгласно оная наредба, която позволява безотчетно да се харчатъ пари по върховното правителство, въ редовния бюджетъ на което впадатъ ордени. Това е крайно необходимо, защото въ единия случай ние имаме едно перо, което е уговорено съ специаленъ правилникъ за произвеждане на държавнитѣ разходи, а въ този случай има единъ свѣрхсметенъ кредитъ, за който, забѣлжете, заемъ ще се прави, за да се покрие. Той не може да се подчини на никакви безотчетни разпорѣдби, а само на закона за отчетността по бюджета. Монитѣ свѣдѣния казватъ, че този разходъ е произведенъ по оъзи начинъ, т. е. за него смѣтка нѣма, неговото разходване е станало безотчетно. Подиръ това иде п. 6. Казва се: 2.707.000 л. за други извънредни разходи, които щѣли тепърва да се чуятъ. Интересно е да се знае — туй е съответно на перото отъ п. 3 — какъ е възможно въ единъ и същъ кредитъ въ двѣ различни пера да се квалифицира единъ и същъ разходъ, за разни доставки по военното вѣдомство на една сума, и послѣ пъкъ разни доставки, които щѣли по-късно да се разбератъ. Какъ ги изчислихте точно 2.707.000 л., ако тѣ не сѣ познати на счетоводството? Г. финансовиятъ министъръ, който ги поднася въ свѣрхсметенъ кредитъ, необходимо е да детайлира тази сума, за да се види какво значатъ тѣзи разни доставки, още повече, че се касае за стари нѣща, за които, слава Богу, не може да има нито тайна, нито други спънки, за да се чуятъ въ Народното събрание въ тѣхната детайлност. Най-сетнѣ иде п. 7, на който се спрѣ г. Липчевъ и на който азъ искамъ да погледна отъ друга страна. Очевидно, за това, което той каза, че е писано въ в. „Matin“, може да е пла-

тоно съ много хиляди лева, но на всеки случай не може да бъде платено съ единъ милионъ лева, а тукъ се говори за държавни пужди, за които е похарчено единъ милионъ лева. Г-да! Това перо има двѣ страни. Неговата първа частъ отъ 250.000 л. могло би да се смѣтне за правилно изтеглена по съществуващия тогава законъ, защото е изтеглена въ време на войната и може да се прѣдполага, че е станало за пуждитъ на войната. Втората частъ, обаче, отъ 750.000 л. е изтеглена съ постановление на Министерския съвѣтъ отъ 10 августъ, значи подиръ войната, на всеки начинъ, подиръ прѣкрътяването на военните дѣйствия, когато за държавните пужди е могло да става само въпросъ за тѣхната ликвидация по единъ или другъ начинъ. На всеки случай, това постановление, което има дата 10 августъ, трѣбва да бъде разчленено прѣдъ Народното събрание. Това едно. И второ, г-да, споредъ нашия законъ, не е възможно за такава една, голѣма сума да не се внесе министерското постановление за одобрение отъ самото Народно събрание, а ние не сме видѣли постановлението какъ гласи. Но въ временното положение за паричното доовиствие на военнослужащитъ въ военно време има единъ чл. 15, който прѣдполагамъ, че е служилъ за основа на този кредитъ и който гласи: (Чете) „Въ личното разпореджане на началника щаба на армията се отпуска известна безотчетна сума отъ общия кредитъ по издържането на войската, въ размѣръ, опрѣдѣленъ отъ Министерския съвѣтъ. За размѣра на дѣйствително похарчената сума прѣзъ трайното на военното положение се обявява въ заповѣдта по армията, и остатъкътъ, ако такъвъ остане, се вписва на възстановление кредитъ“. Прѣдполагамъ, понеже не намѣрихъ никакъвъ другъ членъ въ нашитѣ закони отъ фискаленъ характеръ, който да може да мотивира — безразлично, да-ли е законно или не — едно подобно постановление на Министерския съвѣтъ, прѣдполагамъ, че този членъ е билъ основа за рѣшението на Министерския съвѣтъ. И ако е тази основата, необходимо е да каже г. финансовиятъ министъръ, първо, тѣзи постановления на Министерския съвѣтъ какви сж. Разбира се, той ще ги каже въ този текстъ, въ който тѣ сж съставени. Текстътъ може да бъде въ тайна, но, на всеки начинъ, ще каже какъвъ мотивъ е имало тогава. И като каже това, ще трѣбва постановлението да бъдатъ най-напрѣдъ одобрени отъ Народното събрание и тогава да бъдатъ оформени въ този или другъ свѣрхсметенъ кредитъ, за да се легализира разходътъ. Дотогава, докогато ние нѣмаме това, ние не знаемъ какъ сж изразходвани. Самиятъ фактъ, че единъ членъ отъ закона казва, че трѣбва да се вписва остатъкътъ на възстановление кредита, показва, че ще се дава известна смѣтка за изразходваната сума, какъ и какъ е изразходвана, по сѣщия начинъ, по който се дава смѣтка прѣдъ Министерския съвѣтъ и се оформява съ едно формално постановление всички разходъ отъ безотчетните суми, които се отпускатъ, било на министра на външните работи, било на министра на войната, който има на свое разположение по нашия бюджетъ една сума отъ 50.000 л. Въ единия, другия, или въ третия случай необходимо е тази смѣтка да излѣзе налице. Толкозъ повече това е необходимо, колкото наблегна г. Лячевъ върху онази мѣлва около нечистоплътното употребление на този милионъ. Това е необходимо за насъ, за парламента и за министритѣ, защото, г-да, каквото и да гласуваме ние тукъ сега, по какъвто начинъ да оформимъ този разходъ, има единъ въпросъ, който остава откритъ, а този въпросъ е, прѣкрътява ли се отговорността на министритѣ, които сж гласували това постановление и които идатъ да го оформятъ съ вота на Народното събрание, или не. Смѣтамъ, че какъвто вота и да вземемъ ние отговорността на

финансовия министъръ днесъ, както и на Министерския съвѣтъ отъ вчера, който е гласувалъ това постановление въ своето заседание, остава откритъ, и тѣ трѣбва да я покринатъ съ смѣтка прѣдъ Народното събрание. Затова не би трѣбвало по такъвъ единъ начинъ, тъй както сж означени постановлението тукъ, да ги гласуваме, защото ние, безъ да мислимъ, че съ това ще ги покрпемъ, ще създадемъ единъ лошъ прецедентъ за създаване безотчетни суми, безотчетни фондове, харчени по кредитъ, пакъ съ такава назначение за извънредни пужди прѣзъ единъ особенъ периодъ въ живота на България, дадени, обаче, по-късно, слѣдъ този периодъ. И азъ се надѣвамъ, че г. министърътъ на финанситѣ въ туй отношение ще даде нужните освѣтления, защото безъ тѣхъ той самъ знае, че ще остане мѣлва въ Народното събрание и, най-главно, че ние ще сме таме, какво една такава огромна сума, разходвана отъ държавата въ такива времена, когато сж били толкова скѣпи срѣдствата на държавата, остава по-оформена, неправилно изразходвана, неподкрѣпена съ необходимитѣ документи, които нашитѣ закони изискватъ — не говоря за по-висшия контролъ, който трѣбва да легне въ нашитѣ закони, а за онии, които вече е легналъ. И особено обръщамъ внимание на това обстоятелство, че по никакъвъ начинъ не се прѣкрътява отговорността на правителството, което е гласувало тази сума, съ факта на вота на Народното събрание за оформяване на този кредитъ. Защото, г-да, този кредитъ, за да влѣзе въ сила, за да се оформи по книгитѣ на държавното смѣтководство, задължително е да се прѣдставятъ редовни оправдателни документи, които нашиятъ законъ изисква и които контролната инстанция — Върховната смѣтна палата — трѣбва да изиска.

Последната ми бѣлѣжка се отнася до източника, съ който г. финансовиятъ министъръ мисли да покрие тѣзи разходи. Г. финансовиятъ министъръ казва тази фраза: „Разходитѣ по този свѣрхсметенъ кредитъ да се покринатъ отъ произведенето на заемъ“. Сега, г-да, ако това бѣше въ миналата сесия, може би, щѣхме да си помислимъ, че ще се покрие съ онии заемъ, който се гласува по известния начинъ, но това става сега, слѣдъ като г. финансовия министъръ ни взе 150.000.000 л. кредитъ за ликвидация на реквизицията, отъ която сума до днесъ, вече 3 мѣсеца, и петъ пари не сж ликвидирани, по простата причина, че г. финансовиятъ министъръ още не е отпечаталъ съкровищнитѣ бонове и, когато ги отпечата, нѣма да може да ги пласира, защото нѣма пари въ Народната банка. На тия основания той ни постави въ невъзможностъ да разберемъ, какъвъ заемъ ще намѣри той, за да погаси тия 33 милиона лева. Потрѣбно е, прочее, да се каже, да-ли този заемъ ще бъде нѣкакъвъ особенъ родъ съкровищни бонове, които зачестиха и се движатъ вече въ България, обаче само въ каситѣ на финансовия министъръ, а на лияната ги нѣма, или финансовиятъ министъръ мисли за другъ заемъ, понеже той ни уѣри вчера, че сумата отъ аванса той е получилъ благополучно по книгитѣ на банката и по своитѣ книги. Трѣбва да направимъ заключение, че г. финансовиятъ министъръ тепърва ще ни сезира съ другъ заемъ, който не знаемъ. Не мога да вѣрвамъ, че той има прѣдъ видъ аванса, понеже той ни изброи вчера сумитѣ книжно — една compte courant много хубава — и той така, асѣж може да отговори днесъ, защото ако отговори друго-яче, може да бъде по-накостно, понеже ефективътъ е потрѣбенъ да покрие други нѣкои ефекти. Питамъ, пречесъ, г. финансовия министъръ, не намира ли за потрѣбно да ни опрѣдѣли точно този източникъ, или пъкъ да ни каже, нѣма ли той връзка съ нѣкакви вече установени ресурси на държавата? Ако има, да каже, и тогава ще прѣдположимъ, че известни суми отъ тукъ посоченитѣ

трябва да е платен вече, и ако тѣ е платен, това също трябва да се каже въ свѣрхсметния кредитъ, за да знаеме, ние съ какво ново се задължаваме, да-ли е цялата сума или е една частъ отъ нея. По този начинъ ще опредѣлимъ състоянието на нашитѣ приходи, на нашитѣ ресурси и сигурността за ликвидацията, както на този кредитъ, така и на нему подобни.

Нѣма да прибавя повече, освѣнъ да се съгласи съ бѣлѣжката на г. Липчева, относително деветѣтѣ милиона лева за лихвитѣ, които тежѣва ще се искатъ. Желателно е г. финансовиятъ министъръ да каже нѣщо по тѣхъ, за да се освободимъ отъ впечатлението, че тукъ не се задържа истината, какво тая сума ликвидира разходитѣ по войната. Това е най-малко необходимо да се каже по туй перо, когато се говори за него, та по гласно да не се говори по другитѣ извънредни свѣрхсметни кредити, съ които г. министърътъ на финанситѣ се приготвява да ни сезира.

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Ивановъ: Има думата г. Илия Георговъ.

И. Георговъ: Г. г. народни прѣдставители! Споредъ мотивитѣ на този законопроектъ, прѣзъ врѣме на двѣтъ войни сѫ били отпуснати 300.000.000 л. за военни нужди. Г. Турлаковъ, който е членъ на анкетната комисия по дѣлата на бившето министерство, ни заяви тукъ, че въ послѣдния кредитъ отъ 50.000.000 л. изрично сѫ били посочени нуждитѣ за удовлетворяване съ тоя кредитъ, слѣдователно, не би имало никакво основание да ни се прѣдставява сега допълнителенъ свѣрхсметенъ кредитъ отъ 33 милиона лева. Въпрѣки това, обаче, като ни се прѣдставява единъ допълнителенъ свѣрхсметенъ кредитъ на такава сума, ние ще трѣбва да подиримъ смѣтка отъ правителството за основанията, за новитѣ нужди, които сѫ го накарали да излѣзе съ тоя допълнителенъ свѣрхсметенъ кредитъ. Въ първия пунктъ на тоя свѣрхсметенъ кредитъ се иска една сума отъ 17.250.000 л. за доставки, направени въ Русия. Пакъ г. Турлаковъ ни обърна вниманието върху това, че въ послѣдния кредитъ при бившето правителство е била прѣдвидена сума за тази доставка. Азъ разбрахъ за ликвидацията на смѣтитѣ отъ войната да се поискатъ извѣстни суми, но по такива нужди, по такива ангажменти, каквито не сѫ били прѣдвидени въ вотиранитѣ свѣрхсметни кредити. Ако ли ни се искатъ сега кредити и за прѣдвидени по-рано нужди, ние ще трѣбва да се попитаме, откъдѣ произлиза това? Г. Сакаровъ ни обърна вниманието върху перото за ордени, което въ сѣщностъ би трѣбовало да се покрие съ сумата, която се прѣдвизда въ редовния бюджетъ за ордени. И ако свѣрхъ това е имало нужда, поради войната, отъ една допълнителна сума, за това г. министърътъ на финанситѣ трѣбваше да ни даде устно обяснение. По послѣдния пунктъ отъ настоящия свѣрхсметенъ кредитъ, именно седмиятъ, ни открива булото, защо сѫ били прѣдвидени прѣдвиденитѣ кредити, които сѫ били вотирани при бившето министерство. Г. г. народни прѣдставители! При досегашнитѣ произволи и отпускания на кредити ни едно българско правителство не си е позволявало да вземе безотчетни суми отъ кредити, отпуснати за опредѣлени нужди. Това е първиятъ случай въ нашата финансова история, да се вземе единъ милионъ лева безотчетенъ фондъ отъ кредити, опредѣлени за извѣстни нужди. На два пѣти сѫ били отпуснати отъ кредита за военни нужди, единъ пѣтъ 250.000 л., другъ пѣтъ 750.000 л. за безотчетенъ фондъ. Това е единъ финансовъ скандалъ. Безотчетенъ фондъ, въ който се крие довѣрие къмъ извѣстно правителство, може да се отпусне отъ Народното събрание, но никога самото

правителство не може да си отпусне единъ допълнителенъ безотчетенъ фондъ, защото то къмъ себе си не може да изкаква довѣрие. И тоя произволъ, както казахъ, ни открива булото, защо се искатъ нови суми за покриване на нуждитѣ въ врѣме на войната. Г. г. народни прѣдставители! Самото правителство, което си е позволило отъ суми за опредѣлени нужди да създава безотчетенъ фондъ, почувствува на врѣмето една червенина на лицето си, когато се разкри, че сума за такава цѣль е била изтеглена отъ кредититѣ за военни нужди. Правителството въ своя официозъ тогава отказа, че такава една грамадна сума е била изтеглена за образувание на новъ безотчетенъ фондъ, но то мѣкна, когато се посочиха нумерата на запонитѣ, съ които сѫ били изтеглени на два пѣти тѣзи суми.

Г. г. народни прѣдставители! Ние не можемъ да гласуваме за тоя свѣрхсметенъ кредитъ, защото вжтрѣ въ тоя кредитъ се крие сума, която създава корупция. Въ заключение, азъ мога само да протестирамъ, че министерството си е позволило въ единъ кредитъ за военни нужди да тури единъ милионъ лева, изразходвани за безотчетенъ фондъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Ивановъ: Г. Василъ Коларовъ има думата.

В. Коларовъ: Г. г. народни прѣдставители! Най-напрѣдъ една формална забѣлѣжка. Искатъ се отъ насъ 33.722.000 л. извънреденъ допълнителенъ свѣрхсметенъ кредитъ. Но, г. г. народни прѣдставители, не се касае за посрѣщане на разходи, които тежѣва нуждитѣ налагатъ, а се касае, както винаги, за изплащане задължения, които отдавна сѫ поети, за посрѣщане разходи, които отдавна сѫ направени. Народното събрание у насъ, както прѣзъ цялата извънредна сесия, тъй сѣщо и сега въ началото на първата редовна законодателна сесия, се постави прѣдъ свѣршени факти. Хората разходватъ на своя глава, безъ да иматъ отпуснати за тази цѣль кредити; хората правятъ доставки безъ да сѫ опълномощени отъ Народното събрание за тази цѣль, и слѣдъ като на своя глава ангажиратъ държавния кредитъ, тогава за оформяването на разходитѣ прѣдъ Върховната смѣтна палата искатъ отъ Народното събрание единъ вотъ. Г. г. народни прѣдставители! Народното събрание у насъ, при такива условия на дѣйностъ, нѣма никаква законодателна функция; ние не законодателствуваме, ние само регистрираме произволнитѣ актове на управляющитѣ.

По това, което менъ ми прави впечатлѣние, то е, че министерството иска 33.722.000 л. по седемъ пера, които сѫ изброени въ законопроекта, а финансовиятъ министъръ, който въ мотивитѣ къмъ тоя законопроектъ говори за окончателно ликвидиране съ разходитѣ по войната, и сега въ този законопроектъ издава отжествие на каквото да бѣде не по прѣдставление за ония разходи, които трѣбва да се покринатъ. Министерството не иска отъ насъ опредѣлени суми; то само не знае на какви суми ще се възкачатъ кредититѣ по различнитѣ пера, и затова въ своя законопроектъ приказва за суми отъ „около 3.628.000 л.“, „около 3.478.000 л.“, „около 3.514.000 л.“ Но, г-да, вие на-ли окончателно ликвидирате; дѣ е вашата окончателна смѣтка? Вие имате тази смѣтка, вие не знаете тази смѣтка, вие само измѣквате, вземате отъ Народното събрание извѣстни суми, като си запазвате правото, веднага слѣдъ този законопроектъ, на нова смѣтка да ликвидирате, не вече разходитѣ по първитѣ закони за свѣрхсметни кредити, а разходитѣ по допълнителния свѣрхсметенъ кредитъ отъ 33.722.000 л., защото сигурно перата, за които вие ни искате въпроснитѣ суми, нѣма да се ликвидиратъ точно тъй, както вие ни ги прѣдставяте въ този моментъ, и че тѣ нѣма да се ликвидиратъ

точно тѣй, това признавате вие, като не туряте точно опрѣдѣлени, фиксирани суми, а некате суми отъ „около“ толкова милиона лева, отъ „около“ толкова стотинѣ хиляди лева. Това не е нищо друго, освѣнъ единъ кредитъ еластиченъ, и ние бихме желали да знаемъ, каква свобода на дѣйствиѣ ви дава думата „около“, която вие поставяте въ единъ законъ за свѣрхемѣнъ кредитъ. Ние бихме желали да знаемъ, вие ще се задоволите ли съ кредита отъ 17.250.000 л. по точка първа на чл. 1, или на основание на думата „около“, вие ще изразходвате много по-голяма сума отъ тази, и кои е крайната граница, до която вие ще се считате оторизирали, по силата на този законъ, да идете въ оправданието на извършени въ минало врѣме разходи безъ разрѣшени свѣрхемѣнни кредити.

Но, г. г. народни прѣдставители, ние имаме и други много по-важни съображения да откажемъ свои вѣтъ, на въпросния свѣрхемѣнъ кредитъ. Г. г. прѣждоговорившиятъ върху тѣхъ не се спрѣха; азъ ще ги покажа, защото за нашата група тѣ сѣ рѣшаюши. Ние ще откажемъ нашия вѣтъ не само по съображения отъ чисто финансово, техническо естество, не само затова, защото по единъ неправиленъ начинъ сѣ извършени разходи и по единъ неправиленъ начинъ се иска тѣхното оправдание, ние ще откажемъ нашия вѣтъ още и затова, защото тия кредити не сѣ отговорили на една дѣствителна нужда на народа и тия кредити не сѣ отишли да удовлетвориатъ една дѣствителна нужда на народа. Вие некате отъ насъ кредитъ за различни доставки, извършени отъ Русия, на сума около 17.250.000 л.; вие искате отъ насъ въ точка 3 за разни доставки, неизплатени досега, около 3.473.000 л.; вие искате отъ насъ въ точка 6 за други извършени разходи, изплатенето на които ще бждатъ поискани, около 2.707.000 л. Какви сѣ тѣзи разходи и доставки, г. г. народни прѣдставители? Въ този моментъ, въ който българскиятъ парламентъ назначи една анкета за изслѣждането гешефтитъ, скандалитъ, безобразията, вършени по доставкитъ за българската армия, по доставкитъ за българскиятъ народъ, когато бѣше на война, въ този моментъ, когато анкетната комисия не е свършила още своята работа, не е дала още своя рапортъ, г. финансовиятъ министъръ прѣдлага на Народното събрание да даде кредити за изплащане оплѣчкосанитъ отъ българското съкровище суми отъ прѣстѣпници, които ще трѣбва да отговорятъ прѣдъ сѣдилищата. Вие искате отъ насъ, прѣди всичко, да ви дадемъ пари, за да ги дадете на онѣзи, които крадѣха, а слѣдъ това ще откриваме крадцитъ и ще ги изправимъ прѣдъ сѣдилищата. Ние не можемъ да се съгласимъ съ подобна практика, ние не можемъ да дадемъ пари за онѣзи, които, може-би, утрѣ сѣдалищата ще заклейматъ съ снитета крадци на държавни срѣдства. Ние знаемъ, г. г. народни прѣдставители, какви доставки бѣха извършени. Органитъ на нашата преса изнесоха маса скандали по тия доставки; органитъ на нашата преса публикуваха документи по тия доставки; въ тѣхъ вие изнесохте участието на високопоставени лица, участието и на депутати, и на министри, и на всевъзможни други видни личности, обаче, въпрѣки всичко това, вие сега искате изплащането на тѣзи гешефти, които допринесоха за обогатяването на държавнитъ крадци. Ние знаемъ, г. г. народни прѣдставители, че бидоха доставени, напр., шинели, бидоха доставени кожуси и, може-би, за тѣхъ вие искате кредитъ отъ насъ въ този моментъ. Но ние знаемъ, че тѣзи кожуси бидоха доставени прѣвъ мѣсець мартъ, когато студовѣтъ бѣха прѣкратени, когато българскитъ войници бѣха измръзнали, когато цѣли редици отъ гробници на замръзнали хора бидоха въздигнати на бойното поле. Е добръ, ние ви казваме: дайте ги на тѣзи гоСПОДА, които станаха причина тѣзи кожуси да бж-

дате доставени, когато бѣха ненужни; нека тѣ се увиватъ съ тѣзи кожуси, и да служатъ за паметникъ, какъ тѣ сѣ управлявали българскиятъ народъ, когато той гнѣвѣе на бойнитъ полета. Обаме вие искате отъ насъ кредити за изплащането на тѣзи кожуси и на всички онѣи прѣдмети, които никога не-достигаха до българскитъ войници или достигаха до него въ развалено състояние, за да бжде българскиятъ войникъ тровенъ. Вие искате отъ насъ кредити, може-би, за онова развалено, мухлясало холандско сирене; вие, може-би, искате кредити за онаи развалена славина, която прѣдизвика скорбутъ въ редовѣтъ на българскитъ войници, вслѣдствие на която се появиха епидемии и сѣ хиляди войници измрѣха; вие искате кредити за хората, които по този начинъ мародерствуваха за смѣтка на българскиятъ войникъ, на българскитъ народъ. Ние не можемъ да се съгласимъ съ отпущането на кредити за подобни цѣли.

Г. г. народни прѣдставители! Въ точка 2 вие искате отъ насъ кредитъ за заплатата на офицеритъ и долнитъ чинове около 5.628.000 л. Вие сами, днешното Народно събрание, чрѣзъ измѣненето на закона за паричното довольствие на военнопослужащитъ въ военно врѣме, чрѣзъ намалението, макаръ недостатъчно, на заплатитъ на офицеритъ въ врѣме на война, докахте, че се касае за единъ законъ, който много справедливо прѣдизвика негодуванието на цѣлия български народъ. Вие искате сега пакъ кредитъ за доплащането на тѣй нареченитъ тройни заплати. Ние, които сме били противъ тѣи тройни заплати, ние, които считаме, и днесъ считаме, че облагодѣтелствуването по такъвъ начинъ на началствующитъ лица, на българското офицерство, при мизерията на българскитъ войцикъ, прѣдизвика деморализация и внася раздробление, прѣдизвиква, сѣддователно, и погроми, и бунтове въ българската армия, ние не можемъ сега да гласуваме кредитъ за изплащане тройни заплати.

Вие искате отъ насъ въ точка пета кредитъ отъ 150.000 л. за орденни, раздадени прѣвъ врѣме на войната. Г. г. народни прѣдставители! Ние сме по принципъ противъ орденитъ. Но не само онѣи, които сѣ по принципъ противъ орденитъ, иматъ въ този моментъ правото и дълга да кажатъ своята дума и да протестираатъ противъ подобни кредити; и ние не само затова, защото сме по принципъ противъ раздаването на ордени, отказваме гласуването на тази точка. Ние отказваме още и затова, защото сѣ тѣзи ордени въ послѣдната война, вмѣсто да се възнаградятъ добродѣтелта, вмѣсто да се възбуди куражътъ, се внасяше деморализация и се възнаградяване само подлизурството и лакейничеството. Г. г. народни прѣдставители! Всички знайтъ, цѣлтъ свѣтъ знае, че днесъ поистини на ордени е степенъ за храбростъ сѣ хора, които дезертираха отъ бойното поле и, може-би, вие искате сега отъ насъ кредитъ, за да се заплатятъ орденитъ, които бѣха раздадени на онѣи, които прѣдизвикаха на бойното поле погрома на българската войска. Само това ли е? Ние знаемъ, че ордени за храбростъ носятъ на твърдитъ си хора, които не само никакво дѣйствиѣ отъ военно значение и полезно за военнитъ операции не сѣ извършили, не само никакви лични заслуги не сѣ произвели, никакви лични добродѣтели не сѣ показали, че притежаватъ, но знаемъ, че такива ордени притежаватъ хора, които явно сѣ дѣствували за деморализирането, за неусѣха на българската войска прѣвъ врѣме на войната. Е добръ, ние не можемъ да дадемъ кредитъ за изплащането на тѣхнитъ ордени.

Въ точка 7 искате ни кредитъ 1.000.000 л., прѣдла-денъ на министъра на външнитъ работи за държавни нужди. Г. г. народни прѣдставители! Тукъ се иска да се поддържа една мъгла, тѣй както такова мъгла се е поддържала по всичкитъ тѣй наречени тайни

фондове, които опозиционните партии — думата ми е за буржоазните опозиционни партии — обичат да критикуват, когато са в опозиция, но ги практикуват всички, когато са на власт. Ние знаем от историята на тия фондове, че има такива съществено истинни, а по-рано имаше и други за подпомагане на македонските българи; имало е всевъзможни, разни чешити, подъ най-различни названия, но това, което е общо за всички тия фондове, то е, че те са употребявани за една цел — непризната, за една цел, която не търпи публичност. Аз знам много добри, че мен в една мига ми се изобрази съществуват извън държавни нужди, които трябва да бъдат задоволени, без, обаче, това задоволяване да става достойно на широката публика. Е добри, г. г. народни представители, от името на нашата група по този въпрос аз заявявам, че ние сме най-категорично против задоволяването, чрез непризнавани и непризнати средства, на подобни държавни нужди. Това са шпионски фондове — за тях е въпросът — фондове за подкупване на преса, за подкупване на агенти на българската държава. Срещу пари се искало да се намърят служители на българската кауза, ателирали се е към подлостта, към користолюбието, към най-порочните чувства и инстинкти на измета на обществото, за да се служи на българската кауза. Е добри, ние заявяваме, че са тия средства за задоволяване правата кауза на една нация. Там, където българският народ е прав, там, където българското правителство е силно чрез правата кауза на своята нация, българското правителство е длъжно да излезе пред общественото мнение и пред външния свят — пред демокрацията му; да излезе пред ония, за които действително правата кауза има значение и които, ръководими от нея, могат да излезат в активна защита на една такава кауза. Но неужели, г. г. народни представители, чрез подкупване на преса може да се служи на каузата на един народ? Ние знаем, по какъв начин французката преса се беше нахвърляла върху България, по французката преса в оня момент беше вдъхновена от интересите на господстващата класа в Франция, тя служеше на интересите на ония, на чийто гръб живееше, на ония, които я плащат. Тя служеше на интересите на управляващите класи в Франция. Е, неужели чрез подкупването на тази преса ние ще я отворим от нейната задача, от цята, по който тя е тръгнала. Г. г. народни представители! Резултатите са налице: вие виждате, хората са се съгласили не да се застъпят за каузата на България, но да се напечата портретът на тогавашния министър на външните работи с неговата лична декларация и неговия личен подпис. Те се съгласяват да направят от защитата на българската кауза една страница от *faits divers* в своя орган, за развлечение, за разнообразие и за задоволяване куриозитета на френската публика. И нищо повече от това. Г. г. народни представители! Тия фондове служат за една кауза, която не може да бъде призната. Те са обикновено средствата на политиката на авантюристите; те са оръжия на интригите на дипломатията, те са средства за борба на ония, които не разчитат на народните маси, на народното доверие, а имат пужда от постоини средства, за да господствуват над народните маси, за да мамят народното доверие. Ние не можем да бъдем за подобни кредити, ние най-решително ще гласуваме против тях.

Най-после, за да свърша, г. г. народни представители, ще кажа няколко думи по чл. 3 от законопроекта, по въпроса за конвертирането на извънредните кредити. Покриването на извършените разходи на ангажираните кредити предимно за доставки,

които са служили като средства за плячкосване, на чий гръб искате да го стоварите вие чрез този закон? Вие казвате, че покриването на тия разходи ще стане чрез заем, — какъвто си биде заемът. А той биде заем, когато бъде сключен, ще бъде погасяван от общите бюджетни средства, които се събират на основание съществуващите фискални закони, които тежат главно, да не кажа изключително, върху плещите на широката работническа и работна маса. И така, средствата, които вие искате да дадете на ония, които злоупотребяваха с държавните средства, на ония, които ограбиха българския войник, тия средства вие същевременно искате да ги вземете от залька, от потъта, от кръвта на широката народна и работническа маса. Г-да! Ако всички тия средства, всички тия кредити са задоволявали такива нужди, ако всички тия кредити трябва обязательно да бъдат гласувани, ако вие заявявате, че не можете да ги не гласувате, е добри, покрийте ги тогава с средствата на ония, които са ги използвали, обложете за изплащането този свръхместен кредит на широката работническа и работна маса, а обложете капиталистите, обложете предприемачите, обложете ония, които имат голъми богатства; ония, които имат голъми приходи. Нека те понесат тия голъми разходи, които по такъв начин са били извършени; нека те покрият голъмите държавни нужди, които вие считате за извършени при условия полезни за тях, за България, за управляващите класи, но по никакъв начин не ги стоваряйте чрез един заем върху гръба на народната маса. (Ръкопляскане от крайната лъвица).

(Председателското място засма г. председателът)

Председателът: Има думата г. д-ръ Никола Геннадиев.

Д-ръ Н. Геннадиев: Г. г. народни представители! Взех думата, не за да говоря по законопроекта. Направих ми впечатление, че додато г. Коларов се постави на основа на възгледите на своята партия, които възглед често пренебрегват действителните нужди на управлението, друг един от почитаемите оратори, бившият министър на финансите г. Липчев, след като изказа своите въззрения върху пълно кредити, спомена думи, които ме очудиха. Вие не очаквайте от мене да се изущам в Народното събрание в полемика с езика, който държа тук г. Липчев. Всеки един от вас чувства, че сам той би се намърлял в много неловко положение, ако, съ несравнено много по-голямо основание, се говореше за него. За изразходване на всичките кредити, които са изброени в законопроекта, ще чуете обяснения от г. министъра на финансите и от него ще се уверите, че парите са отишли за държавна нужда. Ако г. Липчев мисли, че от извънреден кредит е останало само една слъда, един документ на българската глупост, една статия напечатана на първата страница на в. „*Matin*“, в която имало моя портрет и мой подпис, това показва, че той гледа на работата или твърди леко, или чисто партизански. Разбира се, няма никаква нужда да го казвам пред вас, че в двата предла, които предлагам в странство и чрез които съм работил не по-малко от 12 часа на ден, всичката тази дейност не се е заключава само в една уводна статия. Няма да искам от мене да влизам в подробности на пропагандата, която беше тогава необходима за България. Но ако един бивш министър, оканчествява обнародването на извънреден външен именно декларацията на бившия министър на външните работи на България като монумент на глупостта, ще се позова към

него и ще го помоля той да ви обади, ако чете в „Matin“, че два дена по-рано на същото уводно място, на първа страница, абсолютно въ същата форма, бѣха напечатани, съ портрета и съ подписа, декларациите на прѣдседатели на републиката на Съединенитѣ щати въ Америка. Ако то е монументъ на глупостта, и това, което азъ съмъ избъринилъ, и то е глупостъ. (Ражовѣскаше въ дѣсницата)

Прѣдседателъ: Има думата г. Никола Мушановъ.

Н. Мушановъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ нѣмамъ да взема думата, слѣдъ като отъ нашата група говори г. Личевъ. За да взема думата, причина е г. Генадиевъ, който ни каза, че сумитъ, изразходванъ по § 7, билъ за държавна нужда. Той говори, може-би, вѣрно, както казва и самиятъ законопроектъ. Но азъ считамъ, че ние ще осъдѣлимъ г. министъра на финансите, ако гласуваме законопроекта тъй, както той го иска и както ни е редактиралъ § 7. Ще кажа дѣй думи само, за да ви докажа, че разходитѣ, станали за държавна нужда, не трѣбва никога да фигуриратъ въ тоя законопроектъ, който сега ние разглеждаме. Законопроектътъ казва: за допълнителенъ свѣрхсметенъ кредитъ за военни нужди. Г. г. народни прѣдставители! Разбирамъ защо г. министърътъ на финансите ни казва, че всичкитѣ разходи сѣ станали за военни нужди. И заради туй въ чл. 2 казва: разходитѣ трѣбва да се оправдаятъ съгласно закона за изразходване свѣрхсметния кредитъ отъ 50.000.000 л. за военни нужди. Много право г. министърътъ на финансите ви казва, че сѣ се изразходватъ по чл. 2 само разходитѣ, които сѣ станали за военни нужди, а въ § 7 на чл. 1 казва тъй: (Чете) „Взети съгласно постановлението на Министерския съветъ: отъ 18 юли 1913 г. — 250.000 л.; отъ 10 августъ 1913 г. — 750.000 л. и прѣдадени на министъра на външнитѣ работи, за държавни нужди“. Нема тоя законъ, по който се оправдаватъ сумитѣ отъ 50.000.000 л. за военни нужди, може да оправдае всички други разходи, станали и за държавни нужди? Не, това е ясно, г. г. народни прѣдставители. Трѣбва непременно г. министърътъ на финансите да установи, че кредитътъ по § 7 е сума, която е изразходвана за военни нужди, за да може и той сериозно прѣдъ насъ — най-подиръ хора сме, които можемъ да прочитаме и разбираме — да каже, че сумата по § 7 е за военни нужди, и че оправданието и трѣбва да стане съгласно закона за свѣрхсметния кредитъ отъ 50.000.000 л. Това е всичката грѣшка, ми се чини, на тоя казусъ, безъ да влизамъ въ всичкитѣ подробности, какъ сѣ харчени паритѣ.

Извѣстно ви е, г. г. народни прѣдставители, че ако Министерскиятъ съветъ е послъ отговорността да дава на министъра на външнитѣ работи, г. Генадиева, 1.000.000 л. и смѣта, че, по съображения неговии, тия всичкитѣ суми сѣ харчени за държавни нужди, има си начинъ, по който трѣбва да се сезира парламентътъ, за да дадемъ ние утвърждение на тия постановления. Но кой законъ ви дава право и какъ вие имате смѣлостта да излизате прѣдъ Народното събрание да искате 1.000.000 л. кредитъ и да го оправдавате по оня специаленъ законъ за военни нужди? Трѣбва само едно: да ни убѣдите, че кредитътъ 1.000.000 л., даденъ на г. Генадиева, е даденъ за военни нужди. Азъ не съмъ чулъ такава приказка отъ никого; ще трѣбва да чуя отъ г. министъръ Топчева, че сумата 1.000.000 л., която е взелъ г. Генадиевъ, е за военни нужди. Тогава, разбирамъ.

И. Ангеловъ: Пакъ нѣма да гласуващъ.

Н. Мушановъ: Моля ви, г-да, въпросътъ е достоясенъ, и азъ вземамъ аргументитѣ отъ вашия законопроектъ, който сте написали. Г. Генадиевъ не ис-

каше да се впуска въ подробности по въпроса, той сега не е на отговорно място, както бѣше на врѣме, но тѣзи, които сѣ на отговорно място, трѣбва за негова смѣтка да кажатъ на българския парламентъ, този кредитъ за военни нужди ли е. Трѣбва, тогава, г. министърътъ на финансите да ни убѣди, че на 13 августъ 1913 г., когато войната бѣше свършена, когато и цариградскиятъ и букурешкиятъ договори за миръ бѣха подписани, когато демобилизацията бѣше завършена, България имаше още военни нужди, и то такива военни нужди, които сѣ прѣдвидени именно пакъ въ специалния законъ, съ който ние отпуснахме 50.000.000 л. и какъто прѣдвидѣхме начина, по който тѣ трѣбва да се оправдаятъ. За това нито не е казано.

Моето мнѣние, г. г. народни прѣдставители, е слѣдното. Когато кабинетътъ харчи такива суми, за които, както спомена г. Георговъ, на врѣмето официозътъ нѣмаше куража да признае, че такива суми сѣ изразходвани, когато излъзоха факсимилета въ в. „Миръ“ съ нумерата на заповѣдитѣ, съ които сѣ отпуснати . . .

А. Стамболийски: И разписки.

Н. Мушановъ: И разписки да-ли излъзоха, не знамъ. — . . . трѣбва кабинетътъ да посме отговорността днесъ, че паритѣ сѣ харчени за военни нужди. Но недѣйствително хвърля сѣнка на всички пари, които сѣ употребявани за военни нужди, и че подъ булото на военни нужди, правителството може да харчи безотчетно пари за каквито и да е други държавни нужди. Защото и тѣй военнитѣ кредити се отпускатъ мѣчно, и ме е страхъ, че ако военни и общество разбератъ, че на смѣтка на военнитѣ кредити можемъ да вземаме кредити за партизански цѣли и безотчетни, съ това подпомагаме основата на нашето славно военно дѣло, за което всички плачемъ. Бихъ желалъ да изтъквамъ правата мисль на г. министъра на финансите и да некамъ отъ него — нека ми позволи думата — да не може да ни лъже, слѣдъ като ясно си е казалъ мисльта въ законопроекта, да признае, че дѣйствително паритѣ сѣ дадени за държавни нужди. И да не го признае, нѣма какво да го правимъ, но нека г. министърътъ ни каже, че не сѣ отишли за военни нужди, а поемъ не сѣ отишли за военни нужди, трѣбва тукъ да се внесе постановлението на Министерския съветъ за утвърждение. Ако искате слагайте му многоточие, но нѣма да му сложите многоточие, защото казвате „за военни нужди“. А помъ вашата политика е искала единъ милионъ да похарчите за държавни нужди, тогава, г. г. министри, има начинъ за оправдание. Ако се страхувате отъ неуправляющитѣ, нѣма защо да ви е страхъ отъ управляющитѣ. Азъ смѣтамъ, че вашъ дѣлъгъ е да повикате по-виднитѣ хора отъ управляющитѣ и да имъ кажете за какви цѣли сѣ харчени, и съмъ убѣденъ, че нито единъ отъ управляющитѣ нѣма да повдигне въпросъ и да каже една дума, когато види, че тѣзи пари сѣ харчени за държавни нужди.

В. Коларовъ: Какви сѣ тѣзи привилегии за управляющитѣ партии?

Н. Мушановъ: Да Ви кажа защо, г. Коларовъ. Вие сте по принципъ противъ всѣкакви безотчетни фондове.

В. Коларовъ: Принципитѣ ни не ни отнематъ нито едно отъ конституционнитѣ права.

Н. Мушановъ: Вие смѣтате, че безотчетнитѣ фондове сѣ ненужни, а ние смѣтаме — може-би да грѣшимъ — че тѣ сѣ нужни за свѣрѣмнатата държава, и заради туй ви казвамъ, че когато вие по-

принципът казват: „Не щемъ ги“, нис казваме, че можемъ да ги гласуваме, когато сме убѣдени, че отиватъ за държавни нужди. Нѣма обиди въ туй, когато ви казвамъ, че вие сте по принципъ противъ тѣхъ, а азъ ги признавамъ. — **Заключавамъ:** г. министърътъ на финансите нека изключи този кредитъ отъ този законопроектъ, нека внесе законопроектъ за утвърждение постановлението на Министерския съветъ по п. 7, и ако иска по-лесно и по-добър да мине, нека повика прѣдставителитъ на оппозицията и да имъ обясни за каква цѣль сж отишли паритѣ. Ако туй не направите днесъ и искате да гласувате тая сума, ние ще отидемъ да кажемъ, че за военни нужди сж харчени пари, които не сж взети за военни нужди. Съ туй ще направите една грѣшка не свърѣмо себе си като министри, а свърѣмо дѣлото, за което ужъ ние всички мислѣмъ, и ще се каже, че на грѣба на военнитѣ разходи ние хвърляме безотчетнитѣ фондове; които и безъ туй въ Бѣлгария нѣматъ добро име. Ние говоримъ по принципъ по този законопроектъ. Г. министърътъ е титулувалъ закона тая: „Законопроектъ за извънреденъ допълнителенъ свърхсметенъ кредитъ“, значи, ще се гласува на три четения, като всѣки законъ. Азъ говоря по принципъ и азъ по принципъ казвамъ, че § 7 не трѣбва да влѣзие въ този законопроектъ. Ако приемете, че трѣбва да стане на второ четене, азъ тогава ще направя допълнително прѣдложение, съ което ще искамъ § 7 да се изхвърли отъ този законопроектъ, защото сметамъ, че и министритѣ и болшинството отъ Народното събрание по никой начинъ не трѣбва да приематъ тая сума да фигурира като сума изразходвана за военни нужди. Ще ни е срамъ отъ военнитѣ, когато излѣзнемъ и когато всѣки воененъ и началникътъ на генералния штабъ ще кажатъ: „Войната не е видѣла нито двѣ пари отъ този единъ милионъ кредитъ“. Страхъ ме е, че г. Геннадиевъ много мжно ще може да се защити, защото ще трѣбва тамъ да дава доказателства, че дѣйствително за военни цѣли е похарчилъ паритѣ, а споредъ неговото признаване днесъ излиза, че тѣ сж харчени за държавни нужди.

Д-ръ Н. Геннадиевъ: Военнитѣ нужди не сж ли държавни?

Прѣдседателятъ: Има думата г. Теодоръ Теодоровъ.

Т. Теодоровъ: Г. г. народни прѣдставители! Законопроектътъ за извънреденъ свърхсметенъ кредитъ за военни нужди по начало би трѣвало да се приеме, защото отъ изложението на мотивитѣ, които придружаватъ този законопроектъ, се вижда, че отпуснатитѣ 300.000.000 л. не сж били достатъчни да покринатъ онѣзи военни нужди, които войната е създава и които ние трѣбва да платимъ. Като примери, азъ виждамъ тукъ, че има различни доставки, има да се плаща въ митницата за мито и други, и тѣзи 300.000.000 л. не стигатъ; слѣдователно, по начало трѣбва да се гласува отъ Народното събрание единъ допълнителенъ кредитъ за военни нужди. Азъ съмъ съгласенъ дотукъ съ г. министра на финансите, по оттамъ-нататъкъ мисли, че трѣбва да се постави друго-яче. Най-напрѣдъ, г. министърътъ нѣмаше нужда да споменава въ този законопроектъ за какво ще се употрѣбятъ паритѣ. Прѣдшествующитѣ кредити, гласувани на шестъ пѣти по 50.000.000 л., отъ които петѣтъ въ мое врѣме, когато азъ бѣхъ министъръ на финансите, доколкото си спомнямъ, бѣха гласувани, като се казваше чистото и просто за военни нужди. Какво нѣщо е военни нужди, опрѣделено е въ закона за първи кредитъ отъ 50.000.000 л. Тамъ тѣ сж изброени въ нѣколко параграфа: за доставка на обмѣкло, за доставка на въоръжение, снаряжение, муниции и т. н. Слѣдователно, когато се гласува

този първи кредитъ отъ 50.000.000 л., тогава се прѣдвидѣ, какви сж военнитѣ нужди, но се прѣдвидѣ общо, безъ да се казва, колко се отпуска за всѣка категория доставки; не се иска кредитъ конкретнo, специално за всѣка една доставка, а въобще кредитъ за военни нужди. Ако тѣзи 300.000.000 л., които камарата тѣй щедро, съ голѣма готовност и — нека прибави — съ пълонъ ентузиазъмъ и единодушие, гласува, сж били прѣдметъ на разхищение, ако съ тѣхъ се е постъпило неправилно или се е злоупотребило, не е Народното събрание само, което ще упражни контролъ, защото даже ако назначи десетъ анкетни комисии, то не е въ състояние да свладѣе съ всичката тая работа. За проверката на тѣзи пѣща, има, споредъ закона за отчетността по бюджета, Върховна сметна палата, която ще разгледа постепенно една по една, на врѣмето и на реда си, всѣка една доставка, и каквито нередовности има, тя ще ги открие. Независимо отъ туй, което Върховната сметна палата може да открие, ако се констатира извѣстни нередовности, въ смисълъ на попадаване подъ углавния законъ, тѣ ще се прѣслѣдватъ отдѣлно по углавненъ редъ. Сжко така, ако една или нѣколко анкетни комисии, административни, бждатъ назначени — за каквито съмъ билъ винаги, и каквито съ назначавани още прѣзъ врѣме на войната — и се откриватъ нередовности, виновнитѣ ще се наказатъ. Но то не е работа на Народното събрание. Народното събрание, когато отпуска кредити; и когато гласува бюджетъ, не контролира само непосредствено, разходването; това разходване го контролира Върховната сметна палата, която вредъ се счита като една еманация, като една делегация на Народното събрание. Тя, слѣдъ като прѣгледа, да-ли сж произведени правилно разходитѣ, тѣй, както ги е прѣдназначило Народното събрание, по извѣстни закони, правилници и т. н., докладва всѣка година на Народното събрание за изпѣлението на всѣки единъ бюджетъ: какъ е той изпѣленъ, какви нередовности сж били направени при неговото изпѣлнение, както и какви мѣрки е взела за поправянето имъ. А онѣзи нередовности, които произхождатъ отъ министритѣ, остава Народното събрание да ги разгледа, по докладъ на Върховната сметна палата. За жалостъ, трѣбва да констатираме, че туй, което е най-сжществено въ нашия финансово-стопански животъ, а именно контролирането на пачина, по който се произвеждатъ разходитѣ, които Народното събрание тукъ разрешава, или, по-добър казано, какъ се разходватъ кредититѣ, които то дава, се е минавало винаги съ едно изѣлно прѣнесобрѣжение. Докладътъ на Върховната сметна палата се раздава всѣка година, но може да се каже, че малцина сж тѣзи народни прѣдставители, които го четатъ. Взематъ го, занесатъ го въ кѣщи, и тукъ почти никога, доколкото помня азъ, се рѣдки изключения — не ша да ги споменавамъ, защото ще кажете, че се хваля — не сж били прѣдметъ на нѣкакви дебати, нито нѣкъ сж били използвани рационално за цѣльта, за която тѣ се прѣдставятъ въ камарата. Както разходването на общия бюджетъ, тѣ сжко и на специалнитѣ кредити, които се отпускатъ, били тѣ военни или за други, обикновени държавни нужди, се проверятъ отъ Върховната сметна палата, и тя ще си каже думата, редовно ли сж похарчени или не, има ли нередовности и злоупотреби, и ще докладва за тѣхъ. Истина е, че нашата Върховна сметна палата много късно докладва. До скоро тя не можеше да надвизва на работата си и закъсѣваше съ 5—6 години, за да си даде докладитѣ тогава, когато тѣ прѣставаха да иматъ интересъ. По сега, въ послѣдно врѣме, тя достигна да пасмогва работата си и да прѣдставя тия доклади наврѣме. Затова виждаме въ този законопроектъ, както и въ законопроектитѣ за свърхсметни кредити, които азъ съмъ прѣдставилъ тукъ нѣтъ или

шест пжти, да се казва едно и също: (Чето) „Против изведането и оправдаването на разходите по този свърхсметен кредит да става“ съгласно съ закона за отчетността по бюджета и съ закона за извършен свърхсметен кредит от 50.000.000 л. за военни нужди, утвърден съ указ № 82 от 27 септември 1912 г. . . . Той е този закон, за който аз говоря — първият — който опрѣдѣля, какви сж тѣзи „военни нужди“, какво се разбира под думите „военни нужди“ и тѣзи суми, като се отпускат, за какви цѣли се отпускат. Щомъ това е постановено, ние, като отпуснемъ сега известенъ кредитъ, отъ 30 милиона лева, напр., нмаме всичката гаранция, че Върховната смѣтна палата, съгласно постановлението на чл. 2 отъ този законопроектъ, ще прѣгледа, да-ли дѣйствително тѣзи пари сж изразходвани за военни нужди или не. И, споредъ мене, Върховната смѣтна палата ще бже длѣжна да прѣгледа, да-ли дѣйствително всички тѣзи кредити отъ 300.000.000 л. сж отишли, прѣзъ врѣме на войната, за военни нужди. Тя непрѣмѣнно трѣбва да направи това, и ако има разходи, които не сж направени, съгласно закона, за военни нужди, тя ще поиска да се извадятъ отъ него и да се отнесатъ къмъ другъ кредитъ, да се искатъ особени кредити, които да се гласуватъ отъ Народното събрание — ако тѣ не сж злоупотребени, разумѣва се — и да си отидатъ на надлежното мѣсто, а пъкъ тѣзи разходи, които сж наречени „за военни нужди“, безъ да сж разходвани въ дѣйствителностъ за военни нужди, да се махнатъ отъ тамъ.

Щомъ погледнемъ тѣй на законопроекта, този законопроектъ трѣбва да има слѣдната икономия, слѣдното съдържание: чл. 1, отпускатъ се, кръгло число, напр., 30 милиона лева за военни нужди, и, чл. 2, разходването и оправдаването ще стане съгласно закона за отчетността по бюджета и съгласно особения законъ отъ 27 септември 1912 г., и съ това се свършва. И въ такъвъ случай, нѣма да има съмнѣние, нѣма защо да се повдигатъ никакви прѣния, че по врѣме на войната станали злоупотребления. Всички критики може да бждатъ хубави, но на прѣдприемачитѣ, които сж доставили прѣдмети и които има да взематъ пари за доставкитѣ си, нѣма защо да не имъ се плати; ако има нередовности, които ги е направилъ ще отговаря за тѣхъ, но държавата трѣбва да си плати борчоветѣ. Ние не можемъ да възстанемъ по начало, да кажемъ: не бива да отпусчаме кредити, защото съ тѣхъ ставатъ злоупотребления. Съ всѣкакви пари може да стане злоупотребление. Тогава, нѣма да има мѣсто за никакви дебати. И, въ сжщностъ, при гласуването на прѣдшестующитѣ кредити за военни нужди дебати отъ такова естество, каквито станаха днесъ, нѣмаше, а имаше по-поголямо само дебати по общата политика на правителството. Народнитѣ прѣдставители вземаха поводъ отъ това, че се искаше кредитъ за военни нужди, за да се освѣтлятъ, да узнаятъ отъ правителството, какъ стои политическата страна на въпроса. Ще кажете, че и то е едно отъличание отъ прѣката задача, отъ цѣльта на законопроекта; но то е допустимо въ всѣка парламентарна страна, и ние го допускаме, било при разглеждането на самия законопроектъ, или при дебатитѣ, които слѣдватъ по поводъ декларацията на правителството, и пр.

Ето какъ азъ гледамъ на този въпросъ. Г. министърътъ на финанситѣ тѣй трѣбваше да редактира законопроекта и въ този видъ той трѣбва да бже прѣредактиранъ сега въ комисията и да бже приетъ. Въ сжщностъ, г. министърътъ, като опрѣдѣля, като специфицира цѣлитѣ, за които ще отиде този кредитъ, не опрѣдѣля точно сумитѣ за всѣка отъ тѣхъ, а казва само „около“. Щомъ е „около“, тогава, защо ги пишете поотдѣлно? Казва, напр., че отъ тази сума ще се изразходватъ за различни доставки отъ Русия „около 17.250.000 л.“; значи, то може да бже и

17.800.000 или 18 милиона лева. Тогава, какъвъ смисълъ има да гуждате това ваше „около“? Не е точно опрѣдѣлено, колко трѣбва да се плати, ами е казано: въобще, за доставки, общиятъ размѣръ на които възлиза на „около“. Сжщото е и въ слѣдующия параграфъ, дѣто се искатъ кредити за други доставки, които не сж отъ Русия, около 3 милиона. Тогава, приемете една приблизителна цифра, обща за всички доставки. Какъ така „около“? За разни доставки, неплатени досега — „около“! Ами на-ли и едното и другото е доставка? Само че изглежда, че вторитѣ тѣзи доставки не сж отъ Русия, ами отъ България, или Франция, или отъ другадѣ. Защо да ги дѣлимъ? И едното е доставка, и другото е доставка. Значи, вмѣсто да се специфицира едно по едно, трѣбва да се искатъ наведнѣжъ — 17.000.000 и други 3.000.000, всичко 20.000.000 л., за различни доставки. Нѣма нужда да се казва даже „за различни доставки“, защото, щомъ се каже, че е за военни нужди, хората ще видятъ, доставки ли е, покупки по стопански начинъ ли е или сж направени нѣкои други разходи. Това ще го прѣгледа Върховната смѣтна палата и ще види, подъ кой параграфъ и подъ коя буква на закона отъ 27 септември 1912 г. ще може да се класифицира разходътъ.

Сжщо така, нѣма нужда да се пише „за митни и други права на Софийската, Русенската, Бургаската и други митници“. За всѣка една доставка, по която държавата е вземала плащането на митото върху си, нѣма, освѣнъ да го заплати, колкото се е събрало — 3 милиона, или 2, или 1½ — на врѣмето неплатени. Най-малко сме се грижили да удовлетвори митницитѣ, защото и тѣ — наши, и доставката — наша. Сега трѣбва да се ликвидира тази смѣтка, да се плати на митницитѣ отъ кредита за военни нужди, щомъ доставкитѣ сж били за военни нужди. Ще отпуснете единъ кредитъ, напр., отъ 4.000.000 л., отъ него ще изразходватъ, напр., 3.500.000 л., и като артикулатъ 500.000 л., тѣ ще останатъ неразходвани, неупотребени. Значи, и тази сума би трѣбвало просто да се прибави къмъ първата и втората, а не да се специфицира въ отдѣлно нѣро. Ето сега ще посоча едно неудобство отъ туй специфициране.

Може-би да каже нѣкой сега, че тази е била цѣльта на специфицирането: г. министърътъ на финанситѣ иска да прокара между разходитѣ, които сж за чисто военни нужди, и нѣкои разходи отъ друго естество, и да ги тикне тукъ. Това не бива. Не трѣбва по този начинъ да се бърка счетоводството. Ние тукъ не можемъ да влѣземъ въ правата на Смѣтната палата. Ние ще дадемъ кредити за военни нужди, а Смѣтната палата ще види, тѣзи кредити, които отпускатъ за военни нужди, похарчени ли сж дѣйствително за военни нужди или не. Ако самъ г. министърътъ на финанситѣ намѣри, че има други държавни нужди, за тѣхъ той ще иска обикновенъ свърхсметенъ кредитъ, както ни иска вече нѣколко такива, но той нѣма да бже кредитъ за войната. Ние гласувахме даже кредити отъ 150.000.000 л. за военни цѣли, обаче тѣ не сж за врѣме на война, тѣ сж за бждщата подготовка на България къмъ друга една, може-би, бждща война.

Думата ми е за параграфа отъ 150.000 л. за ордени, който нѣма нищо общо съ военнитѣ нужди и който фигурира въ законопроекта на 4-то мѣсто. Въ закона отъ 27 септември 1912 г., по който се става провѣрката и оправдаването на тѣзи разходи, не се прѣдвжжда нищо за никакви ордени и той не счита, че ордени сж военни нужди: тѣ не сж срѣдство за воюване и побѣждаване, тѣ сж срѣдства за възнаграждение на показани вече заслуги и отличия. За ордени ние си имаме специаленъ параграфъ въ обикновения бюджетъ. Този параграфъ е въ отдѣла за Върховното правителство. И ако паметта ми ме не лъже, ние и безъ това гласувахме въ миналитѣ

сесии свърхсмѣтенъ допълнителенъ кредитъ за орденни, прѣдъ видъ на особената нужда, която имаше прѣзъ врѣме на войната, да се дадатъ орденни, и прѣдъ видъ на това, че сумата, която обикновено се прѣдвижда въ бюджета — 80.000 л. — се оказва недостатъчна. Ако онази сума, която гласувахме вече, струва ми се, отъ около 150—200 хиляди лева — не гарантирамъ точно цифрата — не е стигнала и няма нужда отъ други 150.000 л., значи, че тя не е отишла за прѣдначначението си. Не трѣбва да се разпийаватъ по разни параграфи кредити, които сѫ отъ едно и сѣщо естество, отъ единъ и сѣщи видъ, да отиватъ въ различни закони, да не може човѣкъ лесно да ги намѣри и констатира общия имъ размѣръ. Държавната отчетност, държавното счетоводство и редъ изискватъ, што въ всѣки разходъ да се вписва на мѣстото си. Ние, ако ще трѣбва да гласуваме кредитъ отъ 150.000 л. за орденни, ето сега, като дойде да гласуваме обикновения бюджетъ, ще ги прѣвдимъ въ него въ отдѣла за Върховното правителство или, ако не искате да чакате до тогава, ще поискате единъ допълнителенъ свърхсмѣтенъ кредитъ, обаче разходитъ ще ги отнесете къмъ обикновения бюджетъ, къмъ обикновенитъ сръдства на държавата, а нѣма да сключите заеми, за да плащате орденни. Засми ще сключимъ, за да се покринатъ нуждитъ на войната. Защо? Защото войната е едно необикновено явление, което се случва рѣдко и което не може да се покрие — никѣдъ и никога не се е покрило — отъ обикновенитъ ресурси на една страна; слѣдователно, тамъ имате извънреденъ случай, и извънредни сръдства ще трѣбва да търсите. Но тамъ трѣбва да отнесете само свойственитъ, нужнитъ за войната разходи, а не и други, които се прѣдизвикватъ косвено отъ войната. Косвено, напр., може да се прѣдизвика повече пътуване на министритъ: може да отиватъ повече въ странство, може да отиватъ повече въ командировки — параграфътъ за пътнитъ и дневнитъ ще се изразходва повече. Но тѣзи разходи ще отидатъ въ обикновения бюджетъ, съответнитъ параграфъ въ бюджета ще се увеличи, но въ никои случай нѣма да се прѣдвиждатъ въ закона за извънредни свърхсмѣтенъ кредитъ за военни нужди, и тѣ ще се покринатъ отъ обикновенитъ сръдства на държавата, отъ редовнитъ приходи, а не отъ заемъ. Ето защо, туй перо безусловно трѣбва да се изхвърли отъ тукъ.

Слѣдующето перо: „за други извършени разходи, изплащанията на които ще бѣдатъ поискани — „около“. Е, щомъ имате намѣрение да поискате отпослѣ „около“ — пакъ „около!“ — защо ги пишете 2.707.000 л.? Или ги знаете сега, кои сѫ и колко, и за да бждете послѣдователни, кажете ги, или ако не ги знаете, недѣйте ги отдѣли и опрѣдѣля съ „около“, а искайте единъ общъ кредитъ отъ 30 милиона лева за всичко и тогава оставете на Върховната смѣтна палата да провѣри, да-ли дѣйствително тѣзи кредити сѫ отъ туй естество или не. Тѣй че, и туй перо си нѣма мѣстото — и то трѣбва да се слѣе съ първитъ.

Най-послѣ, иде друго едно перо отъ 1.000.000 л., които били „взети съгласно постановлението на Министерския съвѣтъ отъ 18 юли 1913 г., 250.000 л., отъ 10 августъ 1913 г. — 750.000 л. и прѣдадени на министра на външнитъ работи за държавни нужди“. Тѣй изложено, това перо не е никакъ ясно. Човѣкъ не може да разбере, какво общо има тукъ министърътъ на външнитъ работи съ военнитъ нужди, които сѫ прѣвдидени въ закона отъ 27 септември 1912 г. Министърътъ на външнитъ работи не доставя нѣкон отъ тѣзи прѣдмети, които сѫ за военни нужди, за да дадете пари на него, та да ги достави. Пъкъ и въ самото перо даже не се казва, че сѫ за военни нужди, а се казва „за държавни нужди“, а държавни нужди, обикновени нужди въ годината ние имаме за 250 и нѣколко милиона лева, па ще имаме

и свърхсмѣтни кредити 30 или 20 милиона лева. Държавни нужди има всѣкакъ, но има 300 или 1.300 параграфи въ бюджетитъ на различнитъ министерства за тѣхното обозначение и ще ги впишемъ тамъ, па има и пера, по които постѣпватъ приходи, и ще прѣвдимъ тамъ и приходитъ. Защо вписвате тукъ този милионъ? Трѣбвало би човѣкъ да се догажда съ помощта на туй, което сме чували и узнали вѣнъ отъ Събранието и вѣнъ отъ това, което е отбѣлзано тукъ. Казва се, че този милионъ е билъ похарченъ съ цѣль за агитация, за защита на българската кауза, но не на бойното поле, а на литературното поле или по другъ начинъ. Е добръ, това вече не е военна нужда; това въ никои случай не може да се нарече военна нужда, ако цѣльта за изтеглянето на този милионъ е тази. Това сѫ разходи, които би трѣбвало да се прѣвдидятъ като единъ особенъ извънреденъ разходъ на държавата и да се впишатъ въ обикновения бюджетъ. И ако обикновениятъ бюджетъ прѣзъ врѣме на войната би се натоварилъ много съ такива разходи, отъ това ще произлѣзе единъ дефицитъ, и ако има дефицитъ, той ще се плати несъмнѣно пакъ отъ заемъ, но ще бжде редовенъ, ще бжде дефицитъ отъ нормалното ежегодно упражнение на бюджета. Но да вземете отъ военнитъ кредити пера и да ги вмѣквате тукъ, това не е намѣсто. Този кредитъ трѣбва да отиде тамъ — въ обикновения бюджетъ — тукъ си нѣма мѣстото. И ако министерството мисли, че сега-сега трѣбва да изиска кредитъ, за да изплати този милионъ сега, то може да внесе едно особено прѣдложение, единъ особенъ законопроектъ, както за тази сума, тѣй сѣщо и за 150-тъ хиляди лева за орденни, тѣй сѣщо убѣденъ съмъ, че ще имаме прѣдложение и за нѣкон други допълнителни свърхсмѣтни кредити за нѣколко милиона, може-би, по бюджетитъ на 1913 и 1914 години. Това го знаемъ отъ опитъ, знаемъ го и отъ туй, което виждаме, че става около насъ. Непрѣмѣнно ще имаме искане и то за допълнителни свърхсмѣтни кредити много милиони. Всичко това оставете за онова прѣдложение.

И туй не е само въпросъ за редовност, въпросъ за счетоводство, но тукъ има другъ единъ още по-важенъ интересъ, единъ другъ по-важенъ принципъ, който Народното събрание безусловно трѣбва да спазва. Въ миналото сме имали случай, когато Народното събрание гласува единъ извѣстенъ кредитъ, съ обозначение на цѣлитъ и въ особености кредитъ, който е билъ вече прѣдварително изразходванъ, да се твърди като-че-ли то, Народното събрание, съ гласуването е покрило всичкитъ нередовности, които сѫ станали съ него, съ този кредитъ. И такива нѣколко въпроси се прѣдставиха прѣдъ Държавния сѣдъ и тукъ, по врѣме прѣдаването подъ сѣдъ нѣкон бивши министри, се дебатираше на дълго и се казваше: „Какъ ще дадете вие подъ сѣдъ хората, бивши министри, когато Народното събрание имъ е отпуснало кредита, и като е отпуснало кредита, то, слѣдователно, е одобрило и разходването!“ Поддържаше се, напр., отъ държавния обвинителъ, поддържаше се отъ бивши Народни събрания, че не е вѣрно, какво Народното събрание, като отпусне извѣстенъ кредитъ, съ това вече освобождава отъ отговорност онѣзи, които сѫ се разпорѣждали съ него, за да го оправдаятъ редовно. Ако за това оправдаване трѣбва да прѣдставите, споредъ законитъ, нѣкон протоколи, ще прѣдставите протоколи; ако трѣбва да прѣдставите нѣкон контракти, ще прѣдставите контракти; ако се касае за договори по доброволно съглашение, ще трѣбва да кажете, да-ли сѫ спазени прѣдписанията на закона. Ама тѣзи разходи сѫ ставали по-напрѣдъ, прѣди Събранието да е гласувало кредита. Добръ, ама на Събранието дадохте ли оправдателнитъ разписки да ги види една по една, за да провѣри правилността на разхода?

Не. Народното събрание си остава свободно. То е разбрало да се похарчат пари за тази цел, но дали парите са похарчени редовно или са злоупотребени, то е въпрос, който не се покрива с ръководството на Събраниято, когато отпусна кредита. Сигурен съм, че ако би се гласувал днес кредитът 1.000.000 л. така, съгласно спецификация, ще се породят съмнения въ бжжце. Аз съм убеден, че тези пари са вече похарчени — не се искат, за да се похарчат сега. За другите кредити, които се искат тук, не е тъй: другите не са похарчени, защото нямало от дъ да се вземат парите, за да се похарчат. Цък и сега, като ги гласуваме, от дъ ще ги намъри министърът на финансите, то е голъмъ въпрос. И аз винаги съм обръщал вниманието на Народното събрание, когато менъ искаха да гласуват кредити: „Добръ, вие ще ми ги гласувате, но аз от дъ ще взема пари, за да ги изразходвамъ?“ Тя е мъжната работа. А другите пера, убеден съм, са такива — не са платени, защото няма кредит, и затуй не може да се издаде платена заповѣдъ, за да се платят редовно. Но сумата по туй перо от единъ милионъ лева, па, може-би, и 150-тъ хиляди за ордени, убеден съм, че са вече изразходвани. И ако парите са изразходвани, ние сега тук, като отпущаме този кредит, каквито нередовности и да са станали по това изразходване, ще дойдат единъ денъ въ кои хора и ще претендиратъ, че всичките тѣзи нередовности са вече покрити: „Народното събрание не ни иска смѣтка, когато гласува кредита, съгласователно, то призна съществуването на държавни нужди въ размѣръ на 1.000.000 л., и ние, похарчили ли сме ги, въ джоба си ли сме ги турнали, подарили ли сме ги, то е свършено“. Така биха поддържали цѣкон. Азъ мисля, че ние такава отговорност не можемъ да вземемъ. Ние трѣбва да опредѣлимъ най-напредъ, този милионъ безотчетенъ фондъ ли ще бжде, или той трѣбва да се подчини по отношение на оправданието на разходването му на общите правила на отчетността, т. е. ще трѣбва да се оправдае на общо основание прѣдъ Върховната смѣтна палата. Азъ бихъ желалъ да зная, какво е мнѣнието на г. министра на финансите по този милионъ: ще иска ли, напр., Върховната смѣтна палата да се прѣдставятъ разписки от всички тѣзи лица, които са получили суми по този милионъ — защото чл. 2 казва, че произвеждането и оправдаването на този милионъ ще стане съгласно закона за отчетността, а, съгласно закона за отчетността, ще трѣбва да стане туй: да се прѣдставятъ таквити разписки. Ако вие искате да го направите безотчетенъ фондъ, вие ще трѣбва да искате изрично постановление отъ камарата, а камарата, прѣди да ви го даде, ще трѣбва да се постараетъ да узнае, за какво сте похарчили тѣзи пари и каква отчетност ще направите вие, за да бждатъ тѣ безотчетно изразходвани. Министерскиятъ съвѣтъ ли ще прѣгледва разписките, на една делегация отъ Народното събрание ли ще ги покажете, по-специално ли ще ги посочите или какъ — туй трѣбва да се опредѣли.

Ето защо, моето мнѣние е, че този милионъ безусловно трѣбва да се изхвърли отъ законопроекта, защото иначе ще има измѣдъ, че искаме да го прокараме контрабанда, което не е желателно да се каже, нито да се мисли.

И тъй, като се изхвърли този кредитъ, ще се гласува единъ общъ кредитъ за военни нужди и ще остане на Смѣтната палата, съгласно постановлението на чл. 2, да си извърши работата: които суми биха се изразходвали само за военни нужди, тѣхъ ще одобри, които не са, нѣма да ги одобри; ако артише отъ сумата, тя ще се мине въ икономия на държавното съкровище.

Има, обаче, въ законопроекта и друго едно перо, на което азъ съмъ длъженъ да се спра. То е перото:

(Чето) „За заплатата на офицерите и долните чиновци — около 5.628.000 л.“ Това перо тоже ще трѣбва да се изхвърли. За него Народното събрание не трѣбва да гласува нито една пара тукъ, не по тѣзи съображения, по които трѣбва да се изхвърлятъ перата отъ 150.000 л. и 1.000.000, а по съвѣтъ други съображения, които се изказаха отъ г. Липчева и които са безусловно прави. Тукъ, въ тази работа, нѣма партизанство, но трѣбва да има единъ добъръ редъ. Ако въ тѣзи особено е важенъ редътъ, то е въ финансите, защото ние сме ги доста разбъркали вече и като продължаваме да ги разбъркваме, ще разбъркаме всичко. Трѣбва да правимъ усилни отъ година на година да въвеждаме редъ въ финансите, защото тамъ ще бжде нашето спасение, а, може-би, и нашето прѣвъзходство прѣдъ нашите съседни въ бжжце, а не отъ година на година да правимъ по-голъма бъркотия въ тѣхъ. 5 милиона за заплатата на офицерите и долните чиновци. Азъ нѣма да кажа, както цѣкон казваха: какви са тѣзи двойни и тройни заплати? Двойните и тройни заплати, дѣйствително, бѣха една аномалия. Азъ съмъ давалъ обяснения въ камарата и самъ съжалявамъ, че тѣзи заплати можаха да останатъ да съществува прѣзъ всичкото врѣме на войната, поради простото съображение, че ние всѣка педѣля мислѣхме, че войната се свършва и мирътъ се поддържа. „Хайде, било каквото било, само да не се виждаме въ Събраниято да разглеждаме заплатите на офицерите, тѣмо въ разгара на войната“. Но по този начинъ работата отиде много мѣсеци и може да се каже, че неправдата се помножи на числото на мѣсеците, недѣлните и дните, прѣзъ които тая неправда трае. Какъ ти се допусна, тоже съмъ обяснявалъ тукъ въ камарата. Това сега не е прѣдметъ на нашите разисквания. Но има друго нѣщо. Тѣзи пари трѣбваше да се отпуснатъ, защото тѣзи хора иматъ право да ги получатъ въз основа на законъ, въз основа на врѣмното положение за доволствието на армията въ военно врѣме, което е единъ законъ въ нашата страна, и ние не можемъ да имъ откажемъ, защото са закѣсѣли да си получатъ парите. Тѣ ще си получатъ 5 милиона лева, както са получили други хора — а, може-би, същитѣ — 150 милиона за заплатата и пр. Но въпросътъ е този, че тѣзи пари, 5.628.000 л., ще могатъ да се платятъ отъ икономията, които са останали отъ миналите кредити — отъ 300-та милиона. Тамъ има икономия — азъ ще ви кажа, какъ се губятъ тѣзи икономии — достатъчно не само да се платятъ тѣзи 5 милиона, а, може-би, и другите 25 или 30 милиона, които признавамъ, че, може-би, ще дойдатъ глобално, като прибавка на 300-та милиона.

Г. Тончевъ или г. военниятъ министъръ — не зная кой отъ двамата, а, може-би, и двамата — допусна прѣзъ 1913 г., щото армията и въ отношение на заплатите на офицерите, подофицерите и т. н., и въ отношение на веществените разходи — фуражъ, храна и пр. — да се доволствува и да се плащатъ заплатите се отъ тѣзи кредити, отъ 300-та милиона лева, и позволи да се продължава това нѣщо дори до 1 декември 1913 г. А той нѣмаше право да направи това. Доволствуването на офицерите, плащането на заплатите имъ и веществените разходи — за храна, обзѣкло, пушки, патрони и т. н. — трѣбваше да станатъ не отъ редовния бюджетъ, а отъ кредита за военни нужди, по силата на този специаленъ законъ отъ 27 септември и по силата на закона за въоръжените сили на страната, само отъ деня на мобилизацията до деня на демобилизацията. Докато нѣма мобилизация, офицерите ще си получаватъ нормалните заплати, каквито са прѣдвидени въ обикновения бюджетъ. Същото е и съ подофицерите — по него ще си получаватъ порционните, по него ще се

плати и за сѣно, за фуражъ на конетѣ, за храна на войницитѣ, на кашаваритѣ и т. н. Стане ли мобилизация, тогава изведнѣжъ влиза въ сила този специаленъ законъ — временното положение за паричното доволствие на войската въ военно време. Той дѣйствува само за тогазъ, за времето слѣдъ мобилизацията. Военно време се разбира отъ мобилизацията до демобилизацията. Тогава само заплатитѣ сѣ двойни и тройни и тогава вече настѣпватъ въ всеко отношение свършено нови законоположения и поредки. Но свърши ли се демобилизацията, вие нѣмате право да вземете нито една пара отъ този специаленъ воененъ кредитъ, вие ще започнете да разходите пакъ отъ бюджета. Нищо по-ясно, по-елементарно, по-поредъчно, по-наложително да се слѣдва нѣма отъ туй. Прочее, демобилизацията стана въ края на юлий 1913 г. Щомъ тя стана, трѣбваше вече офицери и войници да започнатъ да си получаватъ и храна, и заплата, и всичко отъ обикновения бюджетъ. Отъ него трѣбваше да се изплащатъ и всички естественни разходи. Г. Тончевъ не прави това, а продължава да взема отъ тѣзи 300 милиона. Разумѣва се, че тогава, нѣма да стигнатъ. Тѣзи 300 милиона сѣ за военни нужди, за доставки, а вие продължавате да вземате отъ тѣхъ, за да плащате обикновенитѣ заплати на офицеритѣ въ нормално време — естествено, нѣма да стигнатъ. И това положение на нѣщата, по моитѣ свѣдѣния, се е продължавало до 1 декемврий 1913 г., вслѣдствие на което вие имате слѣдната аномалия. Вземамъ „положението на държавното съкровище“ отъ 30 юний 1914 г., защото тамъ се намиратъ тѣзи работи. Което и „положение на държавното съкровище“ да вземете — за юлий или за януарий, напр. — сѣ ще намѣрите същото за миналата година. Напр., на стр. 8 и 9: (Чете) „Таблица за приходитѣ и разходите по редовния бюджетъ за 1913 г. и по свѣрхсметнитѣ кредити, съ източникъ редовнитѣ приходи по сѣщия бюджетъ“, по обикновения, редовния бюджетъ, намирамъ слѣдното: За Върховното правителство: прѣдвидени да се изразходватъ — 3.948.500 л., изразходвани — 3.654.000 л., останали — 294.429 л. За държавни дългове: изразходвани — толкозъ, и останали слаби остатѣли, защото прѣдвиденитѣ суми никогато не сѣ били тѣй голѣми, за да останатъ голѣми излишѣци; обаче, когато дойдемъ до Министерството на войната, виждаме, че, по редовния бюджетъ на това министерство, сѣ били прѣдвидени за изразходване прѣзъ 1913 г. 41.329.233 л., отъ които сѣ похарчили само 6.602.630 л., а 34.726.602 л. сѣ икономия. Не е ли ясно, че това е невъзможно? Не е ли ясно отъ това, че ако разносимъ за нашата армия отъ мѣсецъ августъ биха легнали на обикновения бюджетъ, отъ обикновения бюджетъ, не могатъ да останатъ 34.000.000 л. икономия, а нѣха да останатъ, може-би, толкова икономия отъ 300 милионнитѣ свѣрхсметни кредити за военни нужди, и тогава г. министърътъ нѣмаше нужда да иска да му гласуваме сега новъ кредитъ и да покачи военния кредитъ отъ 300 милиона на 330 милиона?

Какви сѣ резултатитѣ отъ това нѣщо? Азъ не вѣрвамъ това да се е направило нарочно съ тази цѣль, защото всѣки единъ, който е вѣдѣлъ, ще открие веднага, може-би, че министърътъ прѣдставлява по този начинъ, че е направилъ по-голѣми икономии, за да склучи съ излишѣкъ обикновения бюджетъ, както дѣйствително е склученъ по видимому бюджетътъ сега на 30 юний, съ 26.151.000 л. излишѣкъ, т. е. разходите прѣзъ 1913 г. сѣ били по-малко отъ приходитѣ съ 26.151.000 л. Ами самъ г. министърътъ вѣрва ли това, че имаме излишѣкъ въ бюджета прѣзъ 1913 г.? Ами азъ мога да направя този излишѣкъ отъ 26 милиона и на 60 милиона, стига да плащамъ прѣзъ времето на войната и заплатитѣ на сѣдитѣ, и на околий-

скитѣ началници отъ 300-милионнитѣ свѣрхсметни кредити.

Сега г. министърътъ се принуждава да ни иска свѣрхсметни кредити и се чуди, отъ дѣ да намѣри източникъ за покриването имъ. Той казва: „Източникъ ще бѣде заемъ“. Че какъвъ заемъ ще намѣри Той сега, за да плати тѣзи пари отъ него? Заемъ не може да получи, защото ние знаемъ какъвъ е контрактътъ за заема отъ Disconto-Gesellschaft, знаемъ, че 120 милиона лева се получиха и се изразходваха, или сѣ поне ангажирани, защото прѣди нѣколко време — то бѣше прѣди единъ мѣсецъ — началникътъ на държавнитѣ дългове бѣше обнародвалъ едно изложение въ вѣстникитѣ за успокоение на обществото, отъ което се виждаше, че свободни има само единъ милионъ лева. А отъ единъ мѣсецъ насамъ, сигуренъ съмъ, че и той е отишълъ, защото нуждитѣ сѣ толкова голѣми, че и той не е стигналъ. Па и въпросъ е, да-ли и тогава този милионъ е билъ свободенъ и на разположение. Отъ дѣ, тогава, министърътъ ще намѣри заемъ? И да му гласуваме кредитъ сега, по силата на договора за послѣдния заемъ, той нѣма право да издава съкровищни бонове въ странство, освѣтъ, ако склучи особено стѣлашение пакъ съ сѣшитѣ банки и тѣ му позволятъ това. Но и да издаде сега съкровищни бонове нашиятъ финансовъ министъръ, той не може да пласира такива въ странство нито за 2 хиляди лева, а не за 30 милиона — въ това съмъ сигуренъ — и понеже той не успѣ да направи това и вътрѣ въ страната, защо ще правимъ тая фикция, че министърътъ ще покриве разходите по този кредитъ отъ заемъ? Пакъ ще дойдемъ до нашата Народна банка, за която нѣма нужда да казвамъ въ какво положение се намѣрва днесъ. Ние трѣбва да помислимъ за този важенъ институтъ, на който се крѣпи всичко или поне много отъ нашия финансовъ-икономически животъ, да не би да дойдемъ да се пукнемъ, прѣди да стане нужда да трѣгнемъ къмъ движение. Ето защо, азъ считамъ за по-цѣлесъобразно, разходите, които сѣ отпесени до 1 декемврий 1913 г. по тѣзи кредити да се поправятъ и счетоводството на Финансовото министерство и всеко едно министерство да ги приснесе отъ тамъ и да ги отнесе къмъ обикновения бюджетъ. Азъ Сметната палата, ако тя е Сметна палата, ще повдигне този въпросъ сама, но то ще бѣде подиръ двѣ години, когато ще бѣде късно да го поправимъ. Аномалията ще съществува двѣ години и тѣзи, които сѣ тукъ, ще вдигатъ рѣка и ще кажатъ: „Какво да правимъ, българска работа, такава е била тя и такава ще си остане“. Защото много пакъ късно е подиръ да поправяшъ станалитѣ вече грѣшки: по-добѣ е да не ги правимъ. Сега азъ намирамъ, че ако г. министърътъ на финанситѣ има този неговъ 26-милионенъ излишѣкъ, който има въ бюджета за 1913 г. и който сега е фиктивенъ, не само фиктивенъ, ами и factice, бунтуващъ се противъ редовността, кричи, вика, че не е правъ, че не е вѣренъ — то нѣма да има нужда, може-би, отъ тѣзи кредити, ще останатъ свободни суми и той ще ги изплати отъ тамъ. Нѣма да има недостатѣкъ отъ това, че Народното събрание не му разрѣшава кредитъ, ами недостатѣкътъ ще бѣде, че не може да намѣри пари. Но ако е вѣрно, че има излишѣци, че сѣ е установили такива, ще ги употребимъ и нѣма нужда да правимъ заемъ.

Ето какво е моето мнѣние по законопроекта. Заключавамъ, Законопроектътъ може да се приеме, но въ всѣки случай, като се приеме, да отиде въ комисията и безусловно да прѣтърпи тѣзи намѣнения, за които азъ говорихъ. Въ такъвъ случай, размѣрътъ му може да се намали: нѣма нужда да бѣде 33 милиона, защото 5 милиона ще отнесемъ къмъ друго — заплата на чиновници и т. н. — единъ милионъ ще извадимъ и кредитътъ може да бѣде само

отъ 25 милиона и даже по-малко. Нѣма никаква връда отъ това, че ще го гласуваме, защото той ще се контролира въ изразходването, и ако не се изразходва нѣщо, ще остане икономия. Но, ако се направи това поправяне на счетоводството, първо, нѣма да създадемъ въ бъдеще работа за конфликтъ съ Сметната палата; второ, ще имаме единъ по-отговарящъ на действителността склученъ бюджетъ за 1913 г. Никой нѣма да иска отъ г. Топчева за 1913 г. да дава излишъци. Ние знаемъ при какви условия минахме тази година. Никой не може да иска отъ него излишъци и за 1914 г., както никой не може да иска такива отъ мене за 1912 г. Въ години на война, въ години на такива тежки изпитания, когато цѣлятъ икономически животъ на страната е изложенъ на най-силни стресения, никой нѣма да укори министъра, че е ималъ дефицитъ, но по-скоро ще го укори, ако прѣдстави тѣжливъ излишъци, защото всѣки ще каже, че той си прае съ истината, че не е сериозенъ министъръ и че неговото счетоводство не струва нищо. Поне разумнитѣ хора ще кажатъ това; които познаватъ работата ще кажатъ: „Това не може да бѣде“, и ще питатъ, какъ е направенъ този фокусъ, какъ е станала тази машинация, и когато имъ я обяснятъ, тѣ ще отговорятъ: „Това е съвсѣмъ батакчийска работа, то не е счетоводство“. Ние отъ миналия животъ имаме много и много подобни примѣри, но нека не ги умножаваме.

Сега, като се ползвамъ отъ този случай, искамъ да изтъкна едно обстоятелство, което е въ свръзка съ единмилионния кредитъ. То е обстоятелството, че у насъ министри си позволяватъ да изтеглятъ пари отъ ковчежничеството — разбирамъ отъ Банката — безъ да иматъ кредитъ, единъ видъ да ги взематъ взаимнообразно съ съгласието на финансовия министъръ. Тя е една отъ най-лопитѣ и най-осъдителни практики, защото, ако ние се впуснемъ въ нея, ние сме изтървали вече всичкитѣ крайща на едно не финансово управление, но дори на една добродетелност. Ако Министерскиятъ съвѣтъ или министритѣ ще могатъ, безъ да питатъ камарата, безъ да иматъ разрѣшенъ кредитъ, да изтеглятъ отъ Банката единъ милионъ лева, да го похарчатъ и слѣдъ туй да дойдатъ въ камарата и да искатъ разрѣшението на този кредитъ, съгласете се, че пашата роли тукъ става много жалка, защото най-големата прерогатива на парламента, ако щете, единичката, върху която се свеждатъ всички други, е да контролира разходите на страната и да не позволява на министритѣ да харчатъ, безъ да иматъ даденъ кредитъ. Това е казано въ чл. 61 отъ закона за отчетността по бюджета, това го имаме въ конституцията и въредъ, затуй имаме бюджетъ, затуй ужъ насъ ни викатъ тукъ, че ужъ безъ насъ не могатъ. Щомъ се научатъ министритѣ безъ насъ да вадятъ пари отъ ковчежничеството или отъ Банката, днесъ единъ милионъ, утрѣ — два, три, ние тукъ буквално нѣмаме абсолютно никакво значение. Тѣ не могатъ да изтеглятъ чрѣзъ платежна заповѣдъ, защото Сметната палата нѣма да я подпише; ако нѣма гласуванъ кредитъ, ако нѣма гласуванъ параграфъ — тамъ е гаранцията — но като не издаватъ платежна заповѣдъ и като не могатъ да издаватъ и делегации, единичкото законно сръдство, чрѣзъ което министритѣ иматъ право да разполагатъ съ отпуснатитѣ имъ кредити по закона, прави се една практика, която по-нисши чиновници я донесатъ отъ страхливостъ, отъ незнание на своитѣ обязанности, и защото е станало повече или по-малко въ реда на пѣщата, като чели тѣзи, които държатъ сръдствата на Банката или на ковчежничеството, щомъ иматъ министерско постановление, подъ отговорност на министритѣ, да отпускатъ. Азъ не отказвамъ, че въ живота на една държава не може да се прѣдстави нѣкой моментъ, когато тя въ действителност да бѣде принудена

да прибѣгне къмъ такова едно сръдство, но въ този моментъ трѣбва да е невъзможно да се свика камарата — пакъ при условията на съответния чл. 47 отъ конституцията, но не въ нормално врѣме. Азъ бихъ цитиралъ сега нѣколко примѣри, които зная, но нѣма да ги цитирамъ, за да не създавамъ огорчение у нѣкои да мислятъ, че съ това искамъ да правя нѣкакво партизанство. Зная, обаче, случаи, дѣто изтеглятъ пари и купуватъ, напр., къщи за държавата. Ама нѣма кредитъ, ама камарата не е позволила да се купуватъ къщи, ама че законътъ изисква по-напрѣдъ да искате отъ Народното събрание да ви даде кредитъ, на тогава — не, ние ще купимъ къщи, на подирѣ ще искамъ кредитъ. Или другъ случай. Единъ министъръ изтегля пари и ги употребява, да кажемъ, за запознати нужди. Но камарата не е питала. Ако ли се е мислило на врѣмето, че тази сума не се изтегля безъ разрѣшението на Народното събрание, а иматъ право да я изтеглятъ отъ кредита за военни нужди, азъ ще ви кажа какъ се мисли, че иматъ основание. Но то е съвършено погрѣшно. Чл. 15 отъ врѣмешното положение за паричното довольствие на военпослужащитѣ въ военно врѣме казва слѣдующето: (Чете) „Въ личното разпореждане на началника щаба на армията се отпуска извѣстна безотчетна сума отъ общия кредитъ по издържането на войската, въ размѣръ опрѣдѣленъ отъ Министерския съвѣтъ. За размѣра на действително похарчената сума прѣзъ трайето на военното положение се обявява въ заповѣдъ по армията, и остатъкътъ, ако такъвъ остане, се внася на възстановление кредитъ“. Вто единичкитѣ параграфъ отъ врѣмешното положение, който позволява изтеглянето отъ кредита за военни нужди на една сума безъ разрѣшението на Народното събрание. Но на кого позволява? На началникъ щаба на армията, да може да изтегля той въ свое лично разпореждане извѣстна сума, размѣрътъ на която, обаче, трѣбва да опрѣдѣли Министерскиятъ съвѣтъ. Но, г. г. народни прѣдставители, това може да стане само въ врѣме на война, защото изключението е направено само за началникъ щаба на дѣйствующата армия — но не за военния министъръ и за главнокомандующия — и то прѣзъ врѣме на война. Въ изпълнение на този § 15 прѣзъ врѣме на войната, отъ 17 септември 1912 г. до 4 юли 1913 г., докогато азъ отговарямъ за финансовото управление на страната, мога да ви заявя, че съ отпуснати петъ пѣти по 50.000 л. — само 250.000 л. въ лично разпореждане на началникъ щаба на армията. При отпускане послѣднитѣ 50.000 л., азъ пожелахъ, щото послѣднитѣ да дойде да освѣти мене, или министъръ-прѣседателя, или Министерския съвѣтъ, както намѣри за добръ, какво е станало съ другитѣ суми — защото и по-напрѣдъ бѣхъ искалъ такива освѣтления, но не ми бѣха прѣдставени, и мога да свидетелствувамъ, че това, което видѣхъ, отговаряше на действителнитѣ нужди на армията. Въ врѣме на война началникъ щаба на армията има нужда да разполага съ нѣкои суми за извѣстни раззизнавателни цѣли, за изпълнение на нѣкои опасни мисии, при които да се спази и абсолютна тайна, и въ врѣме на война, ако ние не дадемъ на началникъ щаба на армията, макаръ такива скромни суми, каквито ние дадохме за всичкото врѣме въ 7—8 мѣсина — 250.000 л. — разумѣва се, че самата работа, военното дѣло, може да пострада много. Заради туй законътъ прѣдвижда това изключение. Министерскиятъ съвѣтъ ще бѣде компетентния, за да опрѣдѣли размѣра, а отчетността не може да бѣде, освѣтъ прѣдъ министъра на финанситѣ, или министъра на войната, или Министерския съвѣтъ, но никога не явно и публично. То е безотчетенъ фондъ, който може да се даде споредъ нуждитѣ, но само прѣзъ врѣме на война, и него може да харчи само началникъ щаба на армията и само

за военни нужди, защото това е смисълът на § 15. Но да дадете вие право на началникът шаба на армията да изтегля пари и да не ги харчи той — защото той ги харчише и той отговаряше за тях в наше време — ами да ги прѣдаде на единъ министър на външните работи, той да ги харчи по този § 15, това не търпи никаква критика. За разходът прѣз юний мѣсецъ 1913 г., когато армията не е била демобилизирана, слѣдователно, когато е било още военно време, още пдн-дойди; Министерският съветъ става морално отговоренъ, че е прѣдвидѣлъ, какво има нужда да се отпуснатъ 250.000 л., подъ условие да се докаже, че сж дадени на началникъ шаба на армията и че той ще ги оправдае, а не нѣкое друго трето лице. Неговата почтеностъ и положение е гаранция въ очите на закона за изразходване на тази сума, която се дава въ негово лично разпореждане, а не на нѣкой другъ, и той ще отговори заради тяхъ, той ще прѣдстави отчетътъ, и ако ги даде на нѣкое ненадлежно лице, той ще отговори. Но за другитъ 750.000 л. това оправдание не може да служи. Азъ не зная, какви сж били държавнитъ нужди и не искамъ да ги разглеждамъ тукъ — ще бъде неумѣстно — но ако министерството иска да оправдава тѣзи суми, да се нази да ги оправдава по този начинъ, защото никога не може да ги оправдае по този начинъ; трѣбва да се оправдаватъ по друга форма, споредъ естеството имъ; ако сж безотчетни, съ които сте счели за нужно да увеличите другитъ фондове, тогава прѣдложете да дадемъ на Министерството на външните работи една сума, съ която да покрне прѣдварително изразходваната сума. То ще бъде една тоже незаконна практика, едно нередовно, осѣдително нѣщо, но все-таки по-малко осѣдително и невлизаше въ конфликтъ съ члени на закона, както туй, което би се прѣдложило тукъ.

Оставямъ на почитаемото Народно събрание да рѣши въпроса. Моето мнѣние е това: да се приеме единъ общъ кредитъ, по въ единъ по-малкъ размѣръ и въ единъ параграфъ, който да не специфицира, като се прѣмахнатъ венчки отъзи суми, за които говорихъ.

Прѣдседателътъ: Има думата г. Константинъ Панайодовъ.

К. Панайодовъ: Г. г. народни прѣдставители! Съ много голямо внимание изслушахъ говореното отъ г. Теодорова, и трѣбва да заявя, че отъ неговитъ думи не можахъ да се убѣдя, какво свѣрхемѣтнитъ кредитъ трѣбва да бъде приетъ само така, както той прѣдлага, т. е. да се приеме частично, не изцяло. Аргументитъ на г. Теодорова се заключаваха въ слѣдното. Той констатира, че тукъ били смѣсени кредити отъ двѣ категории: единъ кредити, които сж били считани отъ негова страна, че сж за военни нужди, и други кредити, които той счита, че сж за държавни, но не за военни цѣли. По моето мнѣние, г. Теодоровъ дава много тѣсно понятие на думата „военни цѣли“. Той, вѣроятно, счита, че за военна цѣль трѣбва да се счита само този кредитъ, който се употребява за срѣдства, които, може-би, сж потребни въ време на сражение, като за пушки, снаряди, патрони и пр., и че само такива нѣща могатъ да бъдатъ купувани съ кредити за военни цѣли; венчко друго, вънъ отъ тѣхъ, може да бъде прѣдметъ отъ държавна необходимостъ, отъ държавна нужда, то, обаче, не е прѣдметъ за военна цѣль, и затуй то не може да бъде изразходвано отъ кредити за военни нужди. Азъ считамъ, г. г. народни прѣдставители, че този възгледъ на г. Теодорова не е правъ. Понятието „военни нужди“ е много обширно понятие, и не само това, което се гърми или съ което се гърми може да се счита прѣдметъ за военни

нужди, но венчко това, което се прѣдизвиква отъ една война и което на прѣвъ погледъ може да ни се покаже, че то не е прѣдметъ за военна цѣль. Напр., г. Теодоровъ смѣта, че параграфътъ за орденитъ не може да се изплаща отъ кредита за военни нужди, защото въ редовния бюджетъ е имало специаленъ параграфъ за ордени, и че, слѣдователно, отъ тамъ трѣбва да се изплаща стойността на орденитъ, или, ако ли по време на войната орденитъ сж били потребни въ по-голямо количество, трѣбвало да се прѣдвиди особенъ допълнителенъ кредитъ къмъ кредита за орденитъ, и отъ него да се изплащатъ. Менъ ми се струва, че ние не можемъ да разглеждаме по този начинъ. Ако ние виждаме, че раздаването на ордени въ време на война става въ по-голямъ размѣръ, ако ние виждаме, че този по-голямъ размѣръ се диктува отъ интереситъ на войната, се прѣдизвиква отъ самата война, ние трѣбва да приемемъ, че и това е прѣдметъ, който отива пакъ за нуждитъ на войната или за нужди, прѣдизвикани отъ нея, защото орденитъ може да бъде даденъ и въ време на самата война, и слѣдъ като се свърши войната, обаче все-таки разходътъ за този орденъ е прѣдизвиканъ отъ войната и, слѣдователно, той може да бъде изплащанъ отъ сжнитъ кредити, отъ които се изплащатъ и другитъ прѣдмети за военни нужди. Сжното е съ заплатитъ на офицеритъ, подофицеритъ и долнитъ чинове. Г. Теодоровъ смѣта, че заплатитъ трѣбвало да бъдатъ изплащени непрѣмѣнно отъ редовния бюджетъ, когато самъ той признава, че сумитъ, прѣдвидени въ редовния бюджетъ, сж само за редовни заплати на офицеритъ и долнитъ чинове, а не за двойни и тройни заплати, както той ги призна, че сж съществували, и, слѣдователно, тѣзи двойни и тройни заплати трѣбва да бъдатъ изплащани отъ военния кредитъ. Нѣма съмнѣние, че ако ние искаме да изплатимъ заплатитъ за време на война отъ редовния бюджетъ, този кредитъ нѣма да стигне, защото тамъ се прѣдизвикватъ само обикновенитъ редовни заплати на офицеритъ, подофицеритъ и долнитъ чинове. Но г. Теодоровъ казва: „Да, дѣйствително, азъ, като министъръ на финанситъ, намирахъ, че получаването на двойни и тройни заплати на офицеритъ бѣше една аномалия; азъ смѣтахъ, че това нѣщо трѣбваше да се отмени, но какво да направимъ? Ние бѣхме въ таква положение, чакахме всека педѣля да се полъине мирътъ и да се свърши войната и, слѣдователно, да стане изцяло отмененото на тѣзи двойни и тройни заплати на офицеритъ“. Азъ, г. г. народни прѣдставители, благодаря за това признание, което прави г. Теодоровъ. Досега азъ смѣтахъ, че той е билъ убѣденъ въ редовността, въ справедливостта, въ необходимостта отъ съществуването на двойни и тройни заплати на офицеритъ, и като убѣденъ въ тази необходимостъ, той е оставилъ, докато е билъ, министъръ на финанситъ, да продължаватъ да се получаватъ тѣзи двойни и тройни заплати. И ако единъ министъръ на финанситъ или въобще единъ членъ на кабинета има таква убѣждение въ необходимостта, въ време на продължаване на войната, или въ време на примиренето, или въ време на водене прѣговоритъ да се получаватъ тѣзи двойни и тройни заплати, тогава за него е извинително, че е оставилъ да се получаватъ, защото той отъ свое държавническо гледище счита, че тази работа е държавна необходимостъ и се съгласява да не взема никакви мѣрки да се отмени тази аномалия, както г. Теодоровъ признава, че е била. Но ако той дойде да признае, че това е било противъ неговото убѣждение, че самъ той е считалъ, че това нѣщо е аномалия, че не трѣбвало да бъде така, но той се надѣвалъ, че войната ще се свърши скоро — слѣдъ една педѣля или двѣ — и само затуй е оставилъ да се харчатъ толкова милиона за двойнитъ и тройнитъ

заплати, тогава, г. г. народни представители, нека ми бъде позволено да кажа, че това е една несериозна работа на един държавник. И вместо той да обвинява сегашния министър на финансите в каква нсериозност, нека по-напрѣдъ види, какъ е постигналъ той, и тогава да каже, кой е действувалъ сериозно и кой е действувалъ несериозно. Безспорно е, че всичко това, което ние тукъ оформяваме, въ този свѣрхемѣнитъ кредитъ, е резултатъ на войната, която бѣше обявена отъ бившия кабинетъ. Нѣма съмнѣние, че сега ние изплащаме разходите, прѣдизвикани отъ тази война, и нѣма съмнѣние, че ако не бѣха тѣзи двойни и тройни заплати, може-би, нѣмаше да става пужда да гласуваме допълнителенъ извънреденъ кредитъ. Искамъ, обаче, да констатирамъ отъ самото признание на г. Теодорова, че той, съзнавайки аномалията на това положение, я е търпѣлъ, като се надѣвалъ, че войната ще бѣде свѣршена скоро. Но вие помнете, г. г. народни представители, колко врѣме се продължи онзи периодъ отъ началото на прѣговоритѣ за миръ до свѣршване на самия миръ. Примирието се подписа на 20 ноември 1912 г. Веѣки министъръ на финансите, който би разбираалъ добръ интересъ на хазната, който би се грижилъ добръ за тѣхъ, който би желалъ да направи икономия прѣзъ врѣме на войната, по моето дълбоко убѣждение, трѣбваше още въ момента на подписване примирието, понеже нѣмаше вече война, понеже имаше примирие, още тогава да внесе въ Народното събрание едно прѣдложение, съ което двойнитѣ и тройнитѣ заплати на офицеритѣ да се отменятъ и да останатъ обикновенитѣ заплати. Тогава Народното събрание засѣдаваше и министърътъ на финансите имаше пълна възможностъ да направи това нѣщо, трѣбваше му само единъ докладъ отъ десетъ реда. Това той не направи. Какво е мислилъ? На 20 ноември се подписа примирието, на 1 декември се почватъ прѣговоритѣ за миръ, една недѣля слѣдъ това мирътъ ще се подпише, войната ще се свѣрши, тогава сами по себе си двойнитѣ и тройнитѣ заплати ще паднатъ. Добръ, но мина се една недѣля, мирътъ не се подписа, минаха се двѣ недѣли, мирътъ не се подписа, минаха се три недѣли. Нема не можеше вече да се помисли, че съ този въпросъ трѣбваше да се свѣрши и че ако се протакатъ работитѣ двѣ-три недѣли, може да се проточатъ и повече, и че разумно, рационално, необходимо е, въ интереса на хазната бѣше да се прѣкратятъ двойнитѣ и тройнитѣ заплати. Но това нѣщо не стана. Прѣговоритѣ за миръ се протакатъ до януарий мѣсецъ, до 19 януарий. Дотогавъ още не можеше да се прѣдполага, че войната ще се свѣрши, но прѣговоритѣ за миръ се сключиха, почна се отново войната. Нѣма вече надежда, че войната ще се свѣрши въ една недѣля или двѣ, значи, трѣбваше да се взематъ мѣрки да се прѣкратятъ тѣзи двойни и тройни заплати, и да се облекчи положението. Става втора война, продължава се и тя два мѣсца, иде паламето на Одринъ, почватъ се отново прѣговори за миръ — пакъ не се прѣкратяватъ тѣзи двойни и тройни заплати, и сѣ съ тази надежда, че мирътъ ще се подпише и войната ще се свѣрши скоро. И така отиде до тогава, докато г. Теодоровъ не напусна поста министъръ на финансите. Това, г. г. народни представители, когато ние го виждаме да се оправдава отъ думитѣ на г. Теодорова, отъ неговото собствено признание, азъ, ще ви моля вие сами да си съставите убѣждение, кой въ случая е действувалъ сериозно и кой не — да-ли бившето управление и сегашниятъ министъръ на финансите, или сегашниятъ, който е длъженъ да внесе докладъ за свѣрхемѣнитъ кредити, за да се наплатятъ разходите, прѣдизвикани отъ войната.

Самото е, г. г. народни представители, и по отнѣшение на послѣдния параграфъ. И той е нара-

графъ, прѣдизвиканъ отъ войната. Г. Теодоровъ счита, че такава сума може да се изразходва, по това изразходване може да стане само отъ началникъ шаба на армията и по рѣшенieto на Министерския съветъ. Да, но вие оставате Министерския съветъ, който рѣшава да се отпусне сумата, той да обсъди тази държавна пужда наложителна ли е или не. Ако г. Теодоровъ счита, че правителството, на което той е билъ членъ, е могло да разсуждава, че за такива пужди могатъ да се изразходватъ отъ началника на армията и отъ други лица 250.000 л., допуснете и на кабинета, който го замѣсти, като вземе въ внимание вѣнчкитѣ пужди на държавата, прѣдизвикани повторно отъ войната, да може да вземе рѣшение, да се изразходва такава сума, по-голяма или по-малка.

Ето защо, г. г. народни представители, азъ напомнямъ, че аргументитѣ на г. Теодорова не издържатъ никаква критика, и моля Народното събрание да гласува прѣдложения отъ г. министра на финансите законопроектъ.

Прѣдседателъ: Има думата г. министърътъ на финансите.

Министъръ Д. Тончевъ: Г. г. народни представители! Понеже дебатитѣ се продължиха доста врѣме и азъ ще трѣбва да ви дамъ обширни обяснения по въпроса, а тъй въ 6½ ч. ще трѣбва да освѣтствувамъ, ще ви моля да изслушате обясненията ми въ понеделникъ.

Прѣдседателъ: Има думата г. Йорданъ Поповъ.

Й. Йоновъ: Г. г. народни представители! Азъ правя прѣдложение, вмѣсто въ понеделникъ, да имаме засѣданне въ вторникъ, понеже въ недѣля е Димитровъ-денъ, денъ, въ който се промѣнятъ досегашнитѣ слуги и се наематъ нови. Мнозина народни представители, както отъ дѣсеницата, така и отъ земеделската група ще трѣбва да си замислятъ за тая цѣль. Та ще моля утрѣ да нѣмаше засѣданне, а вмѣсто въ понеделникъ, да имаме засѣданне въ вторникъ.

Отъ дѣсеницата: Въ срѣда.

Й. Йоновъ: Или, по-добръ, въ срѣда.

Прѣдседателъ: Има думата г. Стоянъ Костурковъ.

С. Костурковъ: Г. г. народни представители! Нека ми бѣде позволено да забѣлжа, че не трѣбва да се разтака работата. Че било Димитровъ-денъ или другъ денъ, това за насъ не може да има значение. Ние не сме дошли тукъ за Димитровъ-денъ, г. Йоновъ.

Й. Йоновъ: Вие сте дошли тукъ да стопите отъ Димитровъ-денъ до Георгіевъ-денъ и обратно. (Смѣхъ и ржкоплѣскане отъ дѣсеницата и дѣнияя ценитѣ)

С. Костурковъ: Ние сме дошли да вършимъ работата, а не само да разтакаме работата.

Й. Йоновъ: Въ вашата програма вие искате цѣла година да засѣдаваме.

С. Костурковъ: Ние сме длъжни да работимъ и утрѣ и въ понеделникъ. Ако прѣпиемъ прѣдложенията на г. Йонова, утрѣ и въ понеделникъ да не работимъ, другъ, като г. Йонова, може да прѣдложи и другъ денъ да не работимъ.

Й. Йоновъ: Четири мѣсца прѣзъ извънредната сесия никога не съмъ прѣдлагалъ подобно нѣщо. Вие знаете това. И отпущъ даже не съмъ вземалъ,

С. Костурковъ: Азъ не Ви обвинявамъ, че искате спусъкъ, а се противопоставямъ на ването прѣдложение. Ние не трябва да гледаме Димитровденницѣтъ, а да работимъ. За утрѣ имаме приготвена маса работа отъ прометарната комисия.

И. Йоновъ: Нѣма да остане.

С. Костурковъ: Нѣма да остане, ама останаха маса работи отъ извънредната сесия, които сега трябва да гледаме.

Прѣдседателъ: Г. министърътъ на финансите прѣдлага, Народното събрание да се съгласи да изслуша неговата рѣчь по въпроса, който ни интересува, въ слѣдующето заседание. Кога ще бѣде то, Народното събрание ще опрѣдѣли.

По правилника, утрѣ трябва да има заседание, въ което да се разглеждатъ прошения. Г. началникътъ на канцеларията ми събщи, че не сѫ напечатани въ списъка, съгласно правилника, ония прошения, които сѫ разгледани въ прометарната комисия.

С. Костурковъ: Работата бѣше готова много отдавна, г. прѣдседателю. Азъ, като членъ на комисията, Ви заявявамъ това.

Прѣдседателъ: Слушайте какво Ви казвамъ; прѣдседателството нѣма да Ви лъже.

С. Костурковъ: Зная.

Прѣдседателъ: Началникътъ на канцеларията ми събщи, че още не се е върналъ напечатанъ списъкътъ за прошенията, които сѫ разгледани въ прометарната комисия и които има да се разглеждатъ тукъ, вѣлѣдствие на което утрѣ не можемъ да разглеждаме прошения. Остава Народното събрание да рѣши, утрѣ да имаме ли заседание при другъ дневенъ редъ или не. Които сѫ на миѣние да имаме заседание утрѣ съ другъ дневенъ редъ, да си вдигнатъ ржката. (Малцина вдигатъ.) Значи, нѣма да имаме заседание.

Друго прѣдложение се прави, вмѣсто въ понедѣлникъ, да се държи заседанието . . .

И. Йоновъ: Въ срѣда.

Прѣдседателъ: Д-ръ Д. К. Вачовъ.

Подпрѣдседатели: { Д-ръ С. Иванчовъ.
Д-ръ И. Момчиловъ.

Секретаръ: М. Зелковъ.

Началникъ на Стенографското бюро: Т. Гълъбевъ.

Прѣдседателъ: Много се отлага.

И. Йоновъ: Послѣ ще работимъ въ четвъртъкъ, петѣкъ и сѣбота.

Прѣдседателъ: Прѣдложението, което се направи най-първо, е да имаме заседание въ вторникъ.

И. Йоновъ: Въ срѣда.

Прѣдседателъ: По-напрѣдъ ще туря на гласуване за вторникъ, а послѣ — за срѣда. Които сѫ на миѣние да имаме заседание, вмѣсто въ понедѣлникъ, въ вторникъ, да си вдигнатъ ржката. Малцинство. Които сѫ на миѣние да имаме заседание въ срѣда да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Приема се.

Прѣдлагамъ дневниятъ редъ за слѣдующето заседание да бѣде слѣдующиятъ:

1. Обяснения на г. министра на финансите по законопроекта за допълнителенъ свѣрхемѣтеленъ кредитъ отъ 33.722.000 л. за военни нужди.

2. Първо четене законопроектитѣ: а) за разрѣшеніе на Министерството на желѣзницитѣ, пощитѣ и телеграфитѣ да сключи единъ държавенъ заемъ отъ 8.000.000 л. отъ капиталитѣ на Пощенската спестовна каса за построяване на държавни помѣщения за желѣзницитѣ, пощитѣ и телеграфитѣ; б) за продължение използването на кредита 300.000 л. за купуване нумераторъ за Софийската централна телефонна станция.

3. Разглеждане прѣдложенията: а) за одобрение указитѣ и докладитѣ за разрѣшенитѣ обикновени свѣрхемѣтени кредити на разнитѣ министерства прѣвъ 1913 г., съгласно чл. 126 отъ конституцията, и за прѣнесени суми отъ запазенитѣ фондове за попълване кредититѣ имъ по нѣкои параграфи отъ бюджетитѣ за 1912 и 1913 г.; б) за одобрение указъ № 67 отъ 25 октомврий 1913 г. за насмае на 24 лѣкари и 54 фелдшери за войсковитѣ части въ новитѣ земи.

4. Докладъ на провѣрочната комисия, и

5. Първо четене прѣдложението на народния прѣдставителъ Д. Кюрчевъ, за намѣнение нѣкои членове отъ закона за устройството на сѣдилищата.

Засѣданието се вдига.

(Вдигнато въ 6 ч. и 45 м. вечерята)